

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 1

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

MİLLÎ DAYANIŞMA, KARDEŞLİK

VE

DEMOKRASİ KOMİSYONU

19'uncu Toplantı

4 Aralık 2025 Perşembe

Gündem:

- Komisyon çalışmalarının değerlendirilmesi

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 2

MİLLÎ DAYANIŞMA, KARDEŞLİK VE DEMOKRASİ KOMİSYONU

4 Aralık 2025 Perşembe

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 14.37

BAŞKAN: Numan KURTULMUŞ

---- 0 ----

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Değerli milletvekilleri, değerli basın mensubu arkadaşlarım; Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonumuzun 19'uncu Toplantısını açıyorum.

Toplantı yeter sayısı vardır.

Değerli arkadaşlar, hepimizin gördüğü ve izlediği gibi, sürecimiz ve "terörsüz Türkiye" süreci, Komisyonumuzun çalışmaları diyebiliriz ki en hassas, en kritik, en kırılgan dönemine girmiştir. Şimdiye kadar hassasiyetle, fedakârlıkla bu çalışmaları yürüttük, bu noktaya kadar geldi. Bundan sonra da artık son düzlükte yapacağımız bir iki temel vazifemizi de icra edip oluşturacağımız sonucu da Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna sunacağız ve ümit ederim ki çalışmalarımız hayırlarla neticelenir.

Hepimizin benimsediği gibi, bu Komisyon ve bu süreç, "terörsüz Türkiye" meselesi, bildiğiniz gibi Komisyondan, sadece Komisyonun çalışmalarından ibaret değil, bu meselenin bir kısmı, aynı şekilde bir devlet politikası olarak sürdürülen bu süreç devletin bütün ilgili kurumları vasıtasıyla sahada ve bir şekilde örgütle yapılan temaslarla bugüne kadar getirildi. Bu sürecin bir al ver süreci olmadığı, bir pazarlık süreci olmadığı; örgütün kendisini feshetme kararını ortaya koyduktan ve silahları teslim etme sürecine sembolik bir törenle başladıktan sonra bu süreç hızlanmış ve siyaset de üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmek için Türkiye Büyük Millet Meclisinde bulunan partilerimizden 11'inin ittifakıyla bu Komisyon kurulmuş ve bugüne kadar getirilmiştir. Bu tarihî süreci Komisyon da tarihî sorumluluklarını yüklenerek yerine getiriyor. Bundan sonraki süreçte çok daha dikkatli olmamız gereken, çok daha hassas davranmamız gereken bir sürece

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 3

girdiğimiz aşikârdır. Bunu başta kendim olmak üzere her birimize önemli bir uyarı olarak ortaya koymak istiyorum.

Süreç, bu anlamda, şimdiye kadar 134 kişi ve kuruluşu dinledi. En son 18'inci Komisyon toplantımızda toplantıya katılanların beşte 3 çoğunluğuyla alınan yani nitelikli çoğunlukla alınan karar gereği Komisyonumuzda grubu bulunan partileri temsilen birer temsilcinin adaya gitmesi yönünde bir karar alındı. Komisyonda bulunan partilerden 3 siyasi parti temsilcisini gönderdi ve ziyaret 24 Kasım tarihinde bildiğiniz gibi gerçekleştirildi.

Bu ziyaretin gerçekleştirilmesiyle birlikte Komisyonumuzun dinleme faslı nihayete ermiştir. Böylece Komisyon bu konuyla ilgili farklı toplumsal kesimleri, bu konunun tarafı olanları ve bu süreçlerde mağdur olanları da dinlemiş ve bu son ziyaretle birlikte de sürecin dinleme faslı tamamlanmıştır. Şimdi, bundan sonraki süreçte raporlama safhasına geçiyoruz. Yani Komisyon çalışmalarından sonra terörsüz Türkiye'nin gerçekleştirilmesiyle ilgili kendi açımızdan gördüğümüz, ortak hassasiyetlerle, hele hele mümkünse müşterek kanaatlerimizi paylaştığımız bir raporu hazırlamayı ümit ediyorum ve böylece bu raporun hazırlanmasıyla birlikte de bu tarihî süreç çok önemli bir eşiği daha atlatacak ve üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmiş olacaktır. Daha evvel burada grubu bulunan partilerden kendi raporlarını hazırlamalarını, milletvekili arkadaşlarımızdan kendi raporlarını hazırlamalarını istirham etmiştik. Bana şimdiye kadar 5-6 arkadaşımızın hazırladığı rapor geldi. Bunların hepsini biz kaydediyoruz. Bir sayfa, bir evrak bile gelse bu evrakı kaydedip bu sürecin resmî tutanakları içerisine almış oluyoruz. Dolayısıyla, bugünkü oturumumuzda önce tabii raporları dinleyeceğiz, raporu hazır olan partiler varsa onları dinleyeceğiz ve diğer arkadaşlarımızın da detayı değil ama ana başlıklarıyla bu rapora ilişkin neler gündeme getirilmesi gerektiğiyle ilgili fikirlerini alacağız.

Değerli arkadaşlarım, gerçekten sürecin ne kadar hassas bir noktaya geldiği görülüyor. Söylenen her bir sözün, normal zamanda söylenen sözlerden kat kat daha tesirli olduğu, hiç beklemediğiniz çevrelerde beklemediğiniz şekilde olumlu ya da olumsuz etki ettiği bir sürece giriyoruz. Dolayısıyla, hani derler ya eskiler "Söz gümüşse sükût altındır." Burada yüz düşünüp bir konuşma, hatta bin düşünüp bir konuşmanın gerektiği günlere giriyoruz. Herkesin, öncelikle bu

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 4

sürecin bundan sonraki en hassas dönemini siyasi pozisyonlarının malzemesi hâline getirmemesi lazım. Hepimizin siyaset fikirleri farklı, siyasi partileri farklı, anlayışları, kanaatleri farklı ama herhâlde ortak olduğumuz nokta, artık bu memlekette silahlar sussun, terör sona ersin, analar ağlamasın, ocaklar sönsün ve bu milletin geleceği bir şekilde karanlık ellere teslim edilmesin. Onun için özellikle bu siyasi malzeme yapılmaması konusunu her birinizden istirham ediyorum.

Bir başka önemli konu, burada basınımızın da üstüne çok büyük sorumluluklar düşüyor. Zaman zaman bu uyarıyı yaptım ama hissediyoruz, buna ihtiyaç var. Sürecin aslı "Kim, ne dedi, nereden geldi, nereye gitti?" bütün bunlardan daha önemlisi ortaya hangi somut sonuçlar konuldu, önemli olan bu siyasi süreçte budur. Yani sürecin magazinleştirilmemesi için de olağanüstü bir gayret sarf etmemiz gerektiği kanaatindeyim.

Ayrıca, dil, üslup ve davranışlarımıza da azami dikkat etmemiz gerektiği bir süreçteyiz. Tekraren, çok sık tekrarladığım bir şeyi tekrarlayarak sözlerimi bitireceğim: Bu mesele, bir partinin ya da birkaç partinin meselesi değildir; bu mesele, bütün Türkiye'nin, 86 milyonun meselesidir. Bu mesele hayırla ve başarıyla sonuçlandığında bir ya da birkaç parti kazanmış olmayacak, sürece karşı olan partiler de dâhil olmak üzere bütün Türkiye kazanmış olacak. Bunun için elimizi şimdiye kadar olduğu gibi taşın altına koymaya devam edeceğiz ve olumlu sonuç almak için de sabırla inşallah bu süreçleri, müzakere süreçlerini tamamlamış olacağız. Tekraren söylüyorum, sağda solda, içeriden ya da dışarıdan "Bu mesele son noktaya geldi, son günlere yaklaşıyor, bu meseleyi akamete uğratalım." diye hesap kitap içerisinde olanların varlığını biliyoruz. Tekraren ifade etmek istiyorum: Bir akıl onların aklından daha üstün olmayı gerektirir. Onun için bizler de sabırla, farklılıklarımızı yine birbirimize ifade ederek yolumuza devam edeceğiz ve ümit ediyorum ki, inanıyorum ki bu sefer Türkiye kazanacak, bu sefer mutlaka kazanacağız.

Değerli arkadaşlar, oturumumuzun ilk bölümünde siyasi partilerin rapor safhasına ilişkin görüşleri, temennileri ve ana başlıklarla ifade edeceği hususlar varsa onları dinleyelim. Aynı şekilde, bu raporun hazırlanmasıyla ilgili yöntem teklifi olan arkadaşlarımız varsa onların yöntem tekliflerini de dinleyelim ve ikinci

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 5

oturumda da İmralı ziyaretiyle ilgili görüşlerimizi, görüşmemizi yapacağız.

Şimdi söz sizlerde.

Raporla ilgili görüş almak isteyen arkadaşlarımız?

Sayın Emir, buyurun.

MURAT EMİR (Ankara) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Değerli Komisyon üyelerimizi ve basın emekçilerini saygıyla selamlıyorum.

Komisyonumuz Türkiye'de demokratik standartları yükseltmek, hukuk devletini o düştüğü yerden bir ölçüde ayağa kaldırmak, toplumsal barışı inşa etmek, terörü kalıcı bir biçimde bu topraklardan silmek üzere bir göreve başladı ve bir süredir de bir görev yapıyoruz. Bu çalışmalar sırasında her zaman ortaklaşmadık ama büyük oranda yöntemlerde, usullerde anlaşıyor olmaktan mutluluk duyduğumuzu ifade etmek isterim çünkü büyük umutlarla kurulan bir Komisyon, kırk yılı aşan bir süredir artan, yaşanan, mecbur kalınan bir terör sorunu var; demokrasi, hukuk devleti, adalet sorunlarımız var, toplumsal barışa ihtiyacımız var ve bunlara bütüncül ve cesur bir yaklaşım gerektiği de ortada. Bu nedenle, biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak her tür adımı, her tür sözü kimden gelirse gelsin bir fırsat penceresi sayarız ve bunu her ortamda değerlendirmeyi bir görev biliriz. Bu nedenle şimdi bir rapor yazma aşamasına geldik. "Bu Komisyon ne yapacak?" sorusu geldiğinde uzunca bir süredir "Bir çerçeve rapor yazacağız." diyoruz. Öyle bir çerçeve rapor olmalı ki hem ülkemizin ihtiyaç duyduğu bu temel sorunlara dokunan, onlara dönük olarak somut önerilerde bulunan ve bu hedefleri gerçekleştirmek üzere de Meclisimize bir görev yükleyen bir rapor olmalı. Bu rapor, değerli arkadaşlar, bize göre geniş bir rapor olmalı. Bir, birkaç, dar bir konuya sıkışmış bir rapor olmaktan öte, Meclisimizin Türkiye'nin en temel sorunlarına nasıl baktığını, nasıl yaklaştığını, nasıl çözeceğini gösterdiği bir perspektif metni, bir yol haritası, tarihî bir rapor olmalıdır ve biz bu nedenle, bu rapor çalışmalarının çok dikkatli, ayrıntılı ve yine demokratik süreçlerin sonuna kadar işletildiği, ortak aklın yaşama geçirildiği ve hatta mümkün olursa oy birliğiyle, hepimizin desteğiyle ve hepimizin, her bir milletvekilinin ve her bir grubun ve grubu olmayan her bir partinin sahipleneceği bir metin olmalıdır.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 6

Değerli arkadaşlar "Yöntem ne olmalı?" sorusunu biz şöyle cevaplıyoruz: Biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak daha ilk gün toplantımızda 29 maddelik bir metni Komisyon Başkanlığımıza iletmıştik ve ben de burada yaklaşık elli dakika süren uzun bir konuşmayla okumuştum ve biraz da sabırlarınızı zorlamıştım. Şimdi, biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak bu metni biraz daha güncelledik çünkü bu üç ayı geçen sürede yeni gelişmeler oldu; maalesef Anayasa defalarca ihlal edildi, maalesef yerel mahkemeler Anayasa Mahkemesi kararlarını hiçe saydı, maalesef yeni kayyum atamaları oldu ve buna benzer birçok bize göre son derece olumsuz gelişme yaşandı. Bunları da dercettiğimiz ama bir özet çıkardığımız 17 sayfalık bir raporumuz var, biz hazırız. Bunu biz Sayın Meclis Başkanlığına ilettik, ben de birazdan, sizlere sadece ana başlıklarını okumakla yetineceğim ama bilinmesini isteriz ki Cumhuriyet Halk Partisi, Türkiye'nin demokrasi, hukuk devleti, adalet, toplumsal barış, toplumsal eşitlik gibi konularına her zaman en hazır siyasi partidir. Yine, bu bağlamda, hemen takdim edebileceğimiz, çok daha geniş, Meclisimize çok daha somut önerilerde bulunduğumuz ve kanun tekliflerine kadar ete kemiğe büründürdüğümüz, somutlaştırdığımız teklifler var, bunu da verecek durumdayız, zamanı geldiğinde de verebiliriz.

Yöntem şöyle olmalı Sayın Başkan ve değerli Komisyon üyesi arkadaşlarım: Her partinin kendince önemsendiği, öncelediği konular var ve bunların kendince nasıl yaşama geçirileceğine dönük önerileri var, gayet de doğal olarak aramızda farklılıklar var. Biz raporlarımızı verdiğimizde, Meclis Başkanlığının sekreteryası, uzmanlar, bütün bu bilgileri, bütün bu önerileri, bütün bu değerlendirmeleri bir metne dönüştürüp ve o metin üzerinde küçük bir komisyonun uzun süre masa başı çalışması yapacağı, en doğru cümleleri, en kapsayıcı yaklaşımları Meclise yol gösterecek ve 86 milyona "Bizim Meclisimiz, bizim yaşadığımız bu demokrasiyle ilgili, eşitsizliklerle ilgili, adaletsizliklerle ilgili, terörün bitirilmesiyle ilgili, toplumsal barışla ilgili çalışıyor ve bizim için bir yol haritası çıkartıyor." dedirtecek bir metne indirgeyebileceğimizi umuyorum. Bu anlamıyla da biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak kararlı, samimi ve cesur katkılarımızı vermeye devam edeceğiz.

Yine, bir kez daha yeri gelmişken ifade edeyim ki böyle bir metin olacaksa -ki böyle bir metin olmalıdır- bu metnin oy birliğiyle geçmesini de çok arzu ederiz çünkü birazdan okuyacağım başlıklar konusunda da hiçbir milletvekili arkadaşımın

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 7

ve hiçbir siyasi partinin bir direnci olacağını doğrusu düşünmüyorum bile. Bu nedenle, sizlerle kısaca, sunduğumuz metnin yani özet metnimizin başlıklarını paylaşıyorum, daha sonra zaten geniş olarak da kamuoyuyla paylaşacağız.

Önce gerekçelerimizi söylüyoruz:

1'inci madde: Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının uygulanması amacıyla idari ve siyasi engellerin kaldırılması.

Bilindiği gibi değerli arkadaşlar, şöyle bir sorun var Türkiye'de: Anayasa Mahkemesi kararları uygulanmıyor, uygulanmadığı zaman hiçbir hukuki sonuç doğmuyor hatta Anayasa Mahkemesinin bir önceki başkanı bu durumu şöyle ifade etmişti, "Anayasa'yı korumak bir tek Anayasa Mahkemesi Başkanının görevi değil." demişti, isyan etmişti. Anayasa çiğnenirken ki bu zaman zaman, mesela geçen HSK seçiminde AK PARTİ Grubu eylemli olarak ihlal etti, Anayasa'da olmayan bir 3'üncü madde ihdas etti, kendine göre oylama yaptı, salt çoğunlukla HSK üyesi seçti, açıkça Anayasa ayaklar altına alındı. Yine, buna benzer, Tayfun Kahraman kararı var, aynı mahkeme daha altı ay önce bir sürü karar vermiş, Anayasa Mahkemesi kararını uygulamış ama söz konusu olan Tayfun Kahraman olunca Anayasa Mahkemesi kararını uygulamamış; buna bir şey yapmalıyız, bir şey söylemeliyiz. Bu başlık altında topladığımız bir metin.

2'nci madde: Toplumsal barışın inşası için Anayasa'da düzenlenen hak ve özgürlüklerin kullanılmasını engelleyen idari ve siyasi uygulamalara son verilmesi. Çok kestirme bir örnek, toplantı ve gösteri yürüyüşü serbest Anayasa'mızda, bu var. Kimse, önceden haber vermeksizin, şiddete başvurmaksızın... Sayın eski İçişleri Bakanımız da kafa sallıyor bana, Sayın Genel Müdürümüz, doğru değil mi; bu hakkı var insanların ama valilik "kamu düzeni" diye geniş bir kavrama sığınıyor, bir maddeye dayanıyor, "Kamu düzeni açısından yanlıştır bu." diyor. Ya, 81 ilin baro başkanının Ankara'ya yürüyüşü fiilen engellendi arkadaşlar bu ülkede; baro başkanları. "Baro başkanları yürürse Ankara'ya kadar, kamu düzeni bozulacak." dedi bir görevli, bir vali ve Türkiye'de bu yaşandı. Ha, onlar gittiler Anayasa Mahkemesine, AİHM'e, ihlal kararı vesaire alındı ama artık o iş bitmişti ve bu utancı maalesef yaşadık. İşte, buna dokunan bir metin olmalı.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 8

2'nci maddenin (1)'inci fıkrası: Terörle Mücadele Kanunu'nda hukuki belirlilik ilkesine dayanılması yani hukuki belirlilik olmadığı zaman keyfî uygulamalar, günlük uygulamalar, o günkü siyasi rüzgâra göre yapılan uygulamalar hepimizin şikâyet etmesi gereken uygulamalardır.

2'nci maddenin (2)'nci fıkrası: Halkı kin ve düşmanlığa tahrik suçunun yeniden düzenlenmesi. Bilindiği gibi bu madde, duruma göre siyasi iktidarın birilerini cezalandırmak için kullandığı ama gerçekten halkı kin ve düşmanlığa tahrik edenlerin cezasız kaldığı bir sürece yol açıyor.

2'nci maddenin (3)'üncü fıkrası: Otoriter yönetimlerden ithal edilen yasa tekliflerinin gündemden kalıcı olarak geri çekildiğinin açıklanması. Örnek, etki ajanlığı yasası; şükür, şimdiye kadar durdurduk, umarım bundan sonra da durduracak gücümüz olur.

2'nci maddenin (4)'üncü fıkrası: Halkın haber alma hakkı önündeki bir engel olarak erişimin engellenmesi sorunu. Yine, Anayasa Mahkemesine bizim götürdüğümüz, BTK'nin erişim engelleme yetkisi şu anda askıda, yeni bir kanun teklifi hazırlanıyor, biliyoruz ama umuyorum ki bu, demokratik standartlarımızı örselemeyecek ve en azından yargı kararını baypas yapmayacak bir düzenleme olmalı.

2'nci maddenin (5)'inci fıkrası: Kamuoyunda sansür kanunu olarak bilinen 7418 sayılı Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la getirilen düzenlemelerin yürürlükten kaldırılması. Evet, buradaki kastımızın birincisi, dezenformasyon yasasıdır; onun da Türkiye'de nasıl sonuçlar doğurduğunu biliyorsunuz, hiç uzatmaya gerek yok.

2'nci maddenin (6)'nci fıkrası: Basın özgürlüğü önündeki kurumsal ve yasal engellerin kaldırılması. Evet, bugün, Türkiye'de, bizi dinleyen, izleyen basın mensupları dâhil, buradaki Komisyon Başkanımız, Sayın Meclis Başkanımız, 51 milletvekilimiz dâhil bir kişi çıkıp "Türkiye'de Anayasa'da yazdığı gibi basın hürdür." diyemeyecektir diye düşünüyorum; bunun mutlaka düzeltilmesi gerekir.

2'nci maddenin (7)'nci fıkrası: Örgütlenme özgürlüğü önündeki kanun ve uygulamadan kaynaklı tüm engellerin kaldırılması.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 9

3'üncü madde: Kürt sorununun çözümü için demokratik siyaset ortamının oluşturulması.

Bu noktada önemli bir hususun altını çizmek isterim: Biz burada 3 defa kapalı toplantı yaptık ve 3 defa kapalı toplantı yapılırken birine itiraz ettik, çıktık biliyorsunuz -en son toplantı- ama diğer 2 toplantıda biz olumlu oy kullandık çünkü gelen bakanların ve MİT Başkanının devletin güvenliğiyle ilgili gizli kalması gereken bilgileri verebileceği ihtimalini değerlendirdik. Biz bunu önemsiyoruz ama tabii ki kapalı oturumda söylenenler söylenmez ama söylenmeyenler söylenebilir. Adalet Bakanlığı, Adalet Bakanı, kapalı oturumda bu süreçle ilgili neredeyse dişe dokunur hiçbir şey söylememiştir, açıktan söyleyeceğini gelip burada anlatmıştır. Oysa, artık Adalet Bakanlığının açıkça Türkiye'deki somut durumu, cezaevlerindeki somut durumu, cezaevlerindeki somut durumun kaynağını aldığı yasal çerçeveyi ve bu yasal çerçevenin nasıl değiştirilebileceğini bizimle, Komisyonla ve 86 milyon milletimizle paylaşması gerekir. Eğer adım atacaksak eğer ilerleyeceksek bunun yolu budur.

Bakın, biz özellikle diyoruz ki: "Bu bağlamda Kürt sorununun demokratik çözümü kapsamında yapılacak özel ve genel hukuki düzenlemelere ilişkin Cumhuriyet Halk Partisi kendi hazırlıklarını yapmakla beraber Adalet Bakanlığının kendi çalışmalarını en kısa sürede tamamlayarak Komisyona ulaştırmasını beklemektedir."

4'üncü madde: Yerel yönetimlerde kayyum uygulamasına son verilmesi. Dilimizde tüy bitti, elinizi tutan nedir? Sayın İçişleri Bakanına "Ne zaman duracak?" diye soruldu, "Anayasa değişecek." dedi. Hiç gerek yok, yasaya da gerek yok. Kayyum uygulamaları idari bir tasarruftur ve bu idari tasarruftan dahi bir milim geri adım atmayan bir siyasi iktidar hâlâ Türkiye'de toplumsal barışı ve eşitliği getirebileceğini iddia etmektedir ve bu atılan adımların da inandırıcı olmadığını ve umudu tükettiğini maalesef hepimiz görüyoruz.

5'inci madde: Siyasetin yargı aracılığıyla dizayn edilmesi ve toplumsal muhalefetin sindirilmesi amacıyla Anayasa'ya aykırı olarak tutuklama ve davalara son verilmesi.

5'in (1)'i: 19 Mart darbe girişimi kapsamında haksızca tutuklanmış olan tüm

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 10

siyasetçi ve bürokratların derhâl tahliye edilmesi. Değerli arkadaşlar, bu konuyu her gün konuşuyoruz, hiç uzatmaya gerek yok, bir kez daha Komisyon huzurunda Cumhuriyet Halk Partisini temsilen söylüyorum ki bizim hiçbir arkadaşımızın ve 13'üncü Cumhurbaşkanı adayımız Ekrem İmamoğlu'nun veremeyeceği tek kör kuruş hesap, açıklayamayacağı hiçbir uygulaması yoktur. Herkes, her şeyiyle yargılanabilir ama yargılamanın tutuksuz olarak bağımsız ve adil mahkemelerde ve halkın gözü önünde yapılması gerekir. Seçilmiş belediye başkanı, 16 milyon oyunu almış, herkesi ilgilendiren bir dava, dolayısıyla eğer güveniyorlarsa kendilerine tutuksuz yargılansın, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı görevine devam etsin ve o hesabı, o "paçavra" diye nitelendirdiğimiz iddianameye karşı hesabı da kendisi tek tek versin. Biz Başkanımıza güveniyoruz, biz başkanlarımıza güveniyoruz ama sizler o "iddianame" denilen paçavraya güvenemiyorsunuz.

Devam ediyorum Sayın Başkan.

5'in (2)'si: Gezi davası başta olmak üzere, toplumsal muhalefeti sindirmeye yönelik davalar nedeniyle cezaevinde tutulananların tahliye edilmesi. Yine burada tekrar Tayfun Kahraman'a bir atfımız var.

5'in (3)'ü: Gizli tanık uygulamasıyla adil yargılanma hakkına son verilmesi.

5'in (4)'ü: Etkin pişmanlık kurumunun iftiracılığa dönüşmesine derhâl son verilmesi.

5'in (5)'i: Savunma hakkına getirilen sınırlamaların sonlandırılması. Birer cümle söyleyeyim: Savunma hakkına getirilen sınırlamalar... Bakın, şu anda savunma görevi yaptığı için, avukatlık görevi yaptığı için cezaevinde tutulan başta Mehmet Pehlivan olmak üzere avukatlar var. Aynı şekilde, etkin pişmanlıktan iftiracı yaratılıp iddianamenin içerisine delil konulmaya çalışılıyor ve o kişiler iftiracı olsun diye malına el konuluyor, kendisi cezaevine konuluyor, kendisinin özel kalemi, çoluğu çocuğu, eşi, koruması gözaltına alınıyor ki bir iftiracı bulalım da ucundan bir delil yakalayalım diye ama olmuyor.

5'inci maddenin (6)'ncı fıkrası: Cezaevleri idare ve gözlem kurullarının keyfî kararlarının önüne geçilmesi.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 11

5'inci maddenin (7)'nci fıkrası: Siyasi soruşturmalarda başsavcılıkların yetki gasbının sonlandırılması.

5'inci maddenin (8)'inci fıkrası: Adil kararlar için yargı mensuplarının sorumluluğu.

6'ncı madde: Cumhurbaşkanına ve kamu görevlisine hakaret suçları yürürlükten kaldırılmalı ve Cumhurbaşkanına suikast ve fiilî saldırı suçu yeniden düzenlenmeli; meşhur, Fatih Altaylı davası. Fiilî saldırının sözle, bir değerlendirmeye yapılması mümkün değil, adı üstünde "fiilî saldırı" ama arıyorlar, tarıyorlar, bir yerden cezaevine koyamıyorlar, bir yerden tutuklayamıyorlar ve "Sen Cumhurbaşkanına fiilî saldırıda bulundun." diyorlar. Bu, hukukun katledilmesidir, hukukun siyasallaştırılmasıdır, ifade özgürlüğünün, basın özgürlüğünün, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının, halkın haber alma hakkının, bütün bu hakların ihlal edilmesidir. Sadece Fatih Altaylı davası bile Türkiye'nin geldiği noktayı göstermesi bakımından ve bu Komisyonun nerelerde yol alması gerektiğini çarpıcı bir şekilde ortaya koyması bakımından çok değerlidir.

7'nci madde: İnsan haklarının geliştirilmesi ve korunması.

7'nci maddenin (1)'inci fıkrası: İnsanlığa karşı suçlarla ve işkenceyle etkin mücadele edilmesi.

7'nci maddenin (2)'nci fıkrası: Nefret söylemleri ve nefret suçlarının cezalandırılması.

7'nci maddenin (3)'üncü fıkrası: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun bağımsız bir yapıya kavuşturulması.

8'inci madde: Kadına ve çocuklara karşı şiddetle etkin bir mücadele ve tabii, İstanbul Sözleşmesi. İstanbul Sözleşmesi'nin iptalinden sonra devletin kadınların arkasından çekilmesi sonrasında 6284 sayılı Yasa'nın yetmediğini ve kadına karşı şiddetin katlanarak arttığını bir kez de Komisyonun huzurunda dile getirmek isterim.

9'uncu, madde: Yargı ve infaz sistemindeki antidemokratik ve insan haklarına aykırı uygulamalara son verilmesi.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 12

10'uncu madde: Devletin inançlara karşı tarafsız olduğu bir düzenin hayata geçirilmesi. Burada şu cümleyi kurmama izin verin: Biz toplumsal barış ve toplumsal eşitlik diyoruz, toplumsal eşitlikten anladığımız, sonuna kadar Anayasa'daki eşitliğin yaşama geçirilmesidir. Bu anlamıyla hepimize büyük görevler düşüyor. Bu Komisyon Kürt ile Türk'ün, Alevi ile Sünni'nin, kadın ile erkeğin, çocuk ile yaşlının, gencin eşit haklara sahip olduğu ve eşit hakları yaşadığı bir Türkiye'yi var etmek üzere yol almalıdır.

10'uncu maddenin (1)'inci fıkrası: Cemevlerine ibadethane statüsünün tanınması.

10'uncu maddenin (2)'nci fıkrası: Alevi-Bektaşî Kültür ve Cemevi Başkanlığının kapatılması.

10'uncu maddenin (3)'üncü fıkrası: Madımak'ın müze yapılması.

10'uncu maddenin (4)'üncü fıkrası: Başta kamu kurumları olmak üzere işe girişlerde ve yükselmelerde yaşanan ayrımcılığın önlenmesi.

11'inci madde: Güvenlik güçlerinin ve güvenlik bürokrasisinde çalışan sivil memurların özlük haklarının iyileştirilmesi.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Şık, buyurun.

AHMET ŞIK (İstanbul) - Teşekkürler.

Herkese merhaba.

Usule dair bir itiraz için söz istedim ben. Siz ikinci bölüme bırakacağınızı söylediniz ama Abdullah Öcalan'la yapılmış olan görüşmenin tutanaklarının bilgisine sahip olmadan öneri almayı çok yerinde bulmuyorum. Elbette ki bir genel çerçeve çizilebilir ama bence sürecin en kritik adımlarından biriydi ve bu kısmı eksik bırakarak bir öneride bulunmayı doğru bulmadığımı belirtiyorum. Dolayısıyla, kararınızı yeniden gözden geçirmenizi talep edeceğim. İkinci bölümü şu ana alıp daha sonra önerileri dinlemeniz daha yerinde olacaktır ki kuvvetle muhtemel belki bazı fikirlerimiz değişecek ya da önerilerimiz değişecek. Tabii, genel çerçeveye ve demokratikleşme taleplerine dair bir şeyde değişiklik olmaz

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 13

ama bu Komisyonun işlevinin sadece toplumsal rıza üretmekten ibaret olmadığını kanıtlamak için, yol alabilmek adına bu tutanakların şimdi okunmasını, bizlere dağıtılmasını, kamuya açılmasını talep ediyorum. Bu arada, bugünkü söyleşinizden anladığım kadarıyla da "Kamuya açılmayacak ama arkadaşlar bilgi verecek." diyorsunuz. 3 parti gitti, burada 11 parti vardı, herkesin siyasi pozisyonu farklı, tabii ki ortaklaştığımız bir şey var ama oradaki konuşmaları herkes kendi ideolojik angajmanına, parti bağına göre yorumlayabilir, ben farklı yorumlayabilirim. Dolayısıyla, biz izlenim dinlemekten ziyade tutanakların hepsini görmek istiyoruz ve aynı zamanda, bunun kamuya açık olmasını talep ediyoruz. Eğer yanlış anladıysam, beni düzeltmenizi rica edeceğim. Kamuya açılacak mı, açılmayacak mı; önce ona bir karar verelim.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Aksakal, buyurun.

MEHMET ÖNDER AKSAKAL (İstanbul) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; biz de Demokratik Sol Parti olarak önceki toplantımızda Sayın Başkanımızın önerdiği şekliyle, 18 toplantıda edindiğimiz izlenimleri ve bu sürece dair görüş ve öngörülerimizi içeren 7 sayfalık raporumuzu hazırlayıp Meclis Başkanlığımıza teslim ettik. Bu raporumuzun ana başlıklarıyla ilgili ben de sizlere birkaç veri aktarmak isterim ancak bunun dışında, yüz yirmi bir gün önce başladığımız bu iyi niyetli çalışmanın sonuna geldiğimiz noktada hiç kimsenin bir memnuniyet duygusunu yaşamadığını da ibretle gördüğümüzü ifade etmek isterim.

Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından ortaya konulan bir kriter vardı, yeniden terörsüz Türkiye hedefi; ne yazık ki yüz yirmi bir günün sonunda terör örgütü elebaşılarının ve onların siyasi sözcülerinin tavırlarıyla başladığımız noktaya evrilmek üzeredir diye bir uyarıyı da buraya bırakmak isterim.

Komisyonumuz, her türlü iyi niyet kapsamında, bizim katılmadığımız bir kararla da olsa bölücübaşının İmralı Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumunda ziyaretine gitmiş, kendisinin son sözlerini birinci ağızdan öğrenmiş ve geri dönmüştür. Aradan on gün geçti, orada neler konuşulduğu, neler sorulduğu, ne cevaplar alındığı ya da teröristbaşının Türk milletine ve yetkili makamlara bugüne

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 14

kadar söylemediği neleri söylediği hâlihazırda şu an itibarıyla meçhul. Orada yaşananlar ve gözlemlenenler bugün tüm çıplaklığıyla burada anlatılmalı ve Abdullah Öcalan'la yapılan görüşmenin tutanağı Komisyon üyeleriyle paylaşılmalıdır öncelikle. Belki kamuoyuyla paylaşmak farklı bir düşünce, farklı bir algı olarak kabul edilebilir ama mademki bu Komisyon bir sorunun çözümü için bir araya gelmiştir, eğer burada birbirimizden saklayacağımız ya da konunun ana muhatabı olarak bize sunulmaya çalışılan terör örgütübaşının neler söylediğini bilmeden burada verilecek olan kararlar ve görüşlerin sakat doğacağını burada ifade etmek isterim. Oraya giden arkadaşlarımız, Sayın Başkanımızın biraz önce de bahsettiği gibi, toplantının ikinci bölümünde kendi izlenimlerini, kendi görüş çerçevesi içerisinde oluşturduğu düşüncelerini paylaşacaklar; karşı tarafın söylediği sözlerin hangi manaya geldiği noktasında her siyasi partinin ya da her bir Komisyon üyesinin farklı değerlendirmeleri olabileceğinin kabulü mutlak surette içselleştirilmelidir artık.

Ayrıca, Sayın Meclis Başkanımız da burada, hepimizin bildiği gibi, 2 Aralık Salı günü İmralı'ya giden DEM heyeti -bu, Komisyon üyelerinin gidiş dönüşünden sonraki süreçte gerçekleşen bir ziyaret- oraya neden gittiği, oradan hangi mesajlarla döndükleri konusunda da bizlere bir bilgi aktarımı yaparlarsa en azından, biraz önce Sayın Şık'ın da söylediği gibi, farklı düşüncelerimiz var idiyse bunların değişmesine de sebebiyet verecektir.

Komisyonun bugüne kadar yaptığı çalışmalar, sonunda yapılması planlanan, düşünülen yasal ve anayasal değişikliklerin neler olduğu Komisyon üyeleriyle en azından başlıkları ve genel çerçevesi itibarıyla paylaşılmalıdır. Zira her zaman olduğu gibi önce basın kanallarından öğrendiğimiz kadarıyla bu nitelikteki çalışmaların başlamış ve son aşamalarına kadar gelmiş olduğu konuşulmaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi ile terör örgütü arasında bir tahterevalliye benzeyen "Önce sen adım at." "Ben attım, şimdi sıra sende." tartışmasına da bir son verilmeli. Terör örgütü mensupları ve uzantıları Kuzey Irak'ta, Kuzey Suriye'de silahları bırakıp örgütlerini tamamen dağıtuncaya kadar da Mecliste herhangi bir adım atılmamalı, hatta atılacağına dair bir ima dahi yapılmamalıdır diye düşünüyoruz.

Değerli arkadaşlarım, bugüne kadar yapılan çalışmalarımızın kapsamı, bu

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 15

çalışmalar ve oluşan gündeme dair, terör örgütü mensubu, yöneticisi kadroların sosyal medya ve yandaşları olan basın kuruluşları aracılığıyla yaptıkları açıklamalardan gidişatın burada bizim Komisyon üyeleri olarak bizlere verilen resmî brifingler ve kamuoyuna açıklanan kriterler çerçevesinde olmadığı ve yürümediği, işin aslının çok daha başka olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Örgüt elebaşları ayrı ayrı ve ardı ardına açıklamalar yaparak silahlarını bırakmadıklarını söylüyorlar. Sembolik olarak bir kısım silahlarını yaktıklarını, behemehâl kendileri için yasal güvence oluşturacak Türkiye Büyük Millet Meclisi kararlarını beklediklerini, esasen bir af beklentisinde dahi olmadıklarını -çünkü "Biz suç işlemedik ki af isteyelim." diyorlar- Türkiye Cumhuriyeti devletiyle aynı kategoride birer taraf olduklarını açık bir dille ve herkesin anlayabileceği bir kararlilikla ortaya koymaktadırlar. Şimdi, burada bir husus vardır ki esasen doğruyu bulmak zorundayız. Bu bilgi kirliliğinin sebebi ve hangi taraf olduğunun ortaya konulması da artık büyük bir önem arz ediyor. Buradaki manzaradan çıkan sonuç şudur: PKK yok olmamıştır, kendini tasfiye falan da etmemiştir. Her şey bir tiyatrodur ve kadim Türk devletine karşı oynanan kahpe bir pusu vardır ortada. Bunun başka bir izahı da yoktur.

Biz Demokratik Sol Parti olarak, burada terörsüz Türkiye yaratalım çalışmaları yaparken terör örgütü de Suriye'de kendine yeni mevziler, yeni tüneller, savunma alanları tahkim etmekle meşguldür. Bunun devamını beklemek ve buna seyirci kalmak, güney sınırimızın 30-40 kilometre aşağısında yeni bir terör koridorunun oluşturulması demektir ki bu da Türkiye için başlı başına bir tehdit oluşturacaktır. O yüzden, Komisyondaki çalışmaların ve Meclisteki yasal düzenlemelerin Irak ve Suriye'deki gelişmelere paralel gitmesi gerekir.

Sayın Cumhurbaşkanımız 1 Aralık Pazartesi günkü Kabine toplantısından sonraki konuşmasında bir konuya değindi, "Tehditlere boyun eğmeyiz." dedi. Şimdi, Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsız bir devlet olması açısından bu söz çok önemlidir bizim açımızdan ve bir beka sorununun varlığına işaret etmektedir. Şimdi, Sayın Cumhurbaşkanımızı kim ne için tehdit etmektedir, bunun ortaya çıkarılması gerekiyor. Bunu bilmek de bu millî iradenin tecelligâhı olan bu çatı altındaki Meclis üyelerinin hakkı ve görevidir. Bu konunun, Sayın Cumhurbaşkanımız veya Sayın Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanımız tarafından gerekirse bir gizli toplantıda milletimizin temsilcilerine açıklanması

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 16

gerekir. Emperyalist güçler, istihbarat örgütleri ve maşaları eliyle, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Bölgesi'nde yaşayan yurttaşlarımıza bazı sözde sempozyum ve yerel toplantılar düzenleyerek manipülasyon yapmaktadırlar. Bunu önceki gün hep birlikte yine yaşadık, gördük; Mesut Barzani Türkiye'ye uzun namlulu silahları olan korumalarıyla birlikte gelip Türkiye Cumhuriyeti devletinin kendisini koruyamayacağını ima edecek bir manzara bizlere yaşatmıştı. Bunu, Sayın Cumhurbaşkanımız başta olmak üzere bütün devlet kurumları yadırgadılar fakat izahatı karşı taraftan beklediler. Hâlbuki o sınırlardan girerken bizim görevlilerimiz vardı orada, bizim valimiz, kaymakamımız, güvenlik güçlerimiz vardı; esas sorunun onlara sorulması gerekiyor, gelen kişi tankla da gelebilirdi. Onun için, bu konunun da bir aydınlığa kavuşturulması gerekiyor. Devlet içinde bir sorumlunun mutlaka olması gerekiyor. Tabii, yabancı istihbarat elemanları, kışkırtıcı kişiler bu bölgede cirit atıyorlar. Halk arasında bir deyim de vardır, biliyorsunuz "Köpeksiz köyde değneksiz gezmektedirler." diye; dolayısıyla bunlara da fırsat vermememiz gerektiğini düşünüyorum.

Bir de bugün teslim etmiş olduğumuz 7 sayfalık "Millî Birlik, Dayanışma ve Demokrasi Komisyonu Değerlendirme Raporu, Demokratik Sol Parti Perspektifinden 5 Ağustos 2025 Sonrası Süreç Analizi" raporumuzun birkaç ana başlığını da paylaşarak sözlerimi sonlandırmak istiyorum.

Değerli arkadaşlar, ciddi bir süreç yürütüldü ve burada, biraz önce 134 kişi ve kurumun dinlenildiğine dair Sayın Başkanımız bir rakam telaffuz etti ve bunların tamamı geniş bir perspektif ve büyük bir sabırla -bunun altını çizerek söylüyorum, büyük bir sabırla- dinlenildiler. Tabii, bu yapılan görüşmeler, ortak akıl ve uzlaşi kültürünün yaygınlaşmasına da bir katkı sağlamıştır. Biz, burada, şehit yakınları, gazilerimiz ve terörden zarar gören toplum kesimlerini; PKK sempatzanı ve terör örgütü militanlarının yakınlarını; birtakım gazeteci, bilim insanı ve akademisyenleri; İçişleri, Dışişleri, Millî Savunma Bakanı ve MİT Başkanını, bunların bizlere aktardıklarını dinledik ve bir görüş oluşturmaya çalıştık. Bu çerçevede, ülkemizde ve bölgemizde terörün amacının, terör örgütlerinin yaşatılması konusunun hangi kaynaklarla beslendiğini... Esasen, özellikle altı yüz yirmi yıl 3 kıtada hüküm sürmüş büyük bir imparatorluğun dağılması sonrasında beklenen tamamen tükeniş durumu yerini 1919 yılında Mustafa Kemal ve arkadaşlarının Samsun'dan başlattıkları kurtuluş mücadelesiyle

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 17

yeniden toparlanmaya bırakmış, her tarafı emperyalist devletler tarafından işgal altında olan Anadolu topraklarının yeniden vatan yapılması idealiyle sürdürülen bu şanlı mücadele, bu topraklar üzerinde yaşayan her etnik ve inanç grubundan insanın büyük mücadelesi ve canlarını feda etmesiyle de 29 Ekim 1923'te cumhuriyetin ilanıyla birlikte gerçeğe dönüşmüştür. "Alacağımız her türlü karar, gideceğimiz her türlü menzil, mutlak surette bu temel üzerine kurgulanarak yapılmalıdır." görüşünü burada ısrarla vurguluyoruz. Terörsüz bir Türkiye ve terörsüz bir bölge yaratma olarak ortaya konulan bu iyi niyetli girişimlerimizin her an enfekte olmaya müsait ya da yeni vekil savaşçı örgütlerinin kurgulanması niyetiyle sabote edilebileceği gerçeğinden uzaklaşmamamız gerektiğini vurguluyoruz.

Değerli arkadaşlar, bu değerlendirmeler sonucunda da birinci önceliğimiz, biraz önce de bahsettiğim gibi, Sayın Cumhurbaşkanımızın bu terörsüz Türkiye'nin oluşmasına yönelik ortaya koyduğu ana çerçeve kapsamında olmak üzere, bir hukuki zeminin çerçevesi belirlenmelidir ve Türkiye Cumhuriyeti bunu hazırlayabilecek güçtedir. Sürecin yaygınlaştırılması 2'nci madde olarak ortaya konulmuştur. Birincil ve öncelikli şartlar sağlandıktan sonra bu süreç bugünle ve bu dönemle bırakılmamalı, bundan sonraki nesilleri de içine alacak şekilde bir çalışmaya evrilmelidir.

"Kapsayıcılığının Artırılması" başlıklı önerilerimiz var. Burada elbette terör örgütü içerisinde doğrudan suça karışmış, cinayet işlemiş militanlar da var ama ağaç dibinde ya da bir köşede sadece nöbet tutmuş, hiçbir eyleme karışmamış, kandırılmış, götürülmüş gençlerimiz de var. Bunlarla ilgili, yasal düzenleme anlamında, en az bir yıl zorunlu ikamet ve denetimli serbestlik uygulaması sonrasında serbest toplumsal yaşama katılmalarının sağlanmasını önermekteyiz.

4'üncü madde olarak demokratik eğitimin mutlaka hayata geçirilmesini öngörüyoruz ve bu eğitimin sadece okullarda değil, sosyal medyada, basın aracılığıyla da kamu spotu marifetiyle her gün, her an topluma, çocuklarımıza, gençlerimize aşılması gerektiğine inanıyoruz.

Komisyonun faaliyetlerinin şeffaflığına ilişkin "Şeffaflık ve Denetim" başlığı altında bir önerimiz var. Bu Komisyonun bundan sonraki süreçte de çalışmalarının sürdürülebilirliğini sağlamak adına bir finansman kaynağının oluşturulması ve

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 18

geniş çaplı bir çalışma programının hayata geçirilmesini öngörüyoruz. Tabii, şimdi, ne kadar sabote ihtimalleri ortada olursa olsun Türkiye Cumhuriyeti devleti büyük bir devlettir, ortaya koyduğu koşulların arkasında duracaktır. Bu gerçekleşmediği takdirde de devletimiz bu duruma daha uzun bir süre tolerans gösteremez ve göstermeyecektir.

Son söz olarak bunu söyleyeyim: Unutulmamalıdır ki sonsuz pişmanlıklar anlık zafiyetlerinin koynunda beslenir değerli arkadaşlar.

Teşekkür ediyorum, saygılarımı sunuyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Bayhan, buyurun.

İSKENDER BAYHAN (İstanbul) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Başından beri biz de bu sürecin gerçekten Türkiye'de Türk ve Kürt işçi, emekçileri başta olmak üzere, bütün halkımız için olumlu sonuçlanması ve onların eşit, özgür bir ülkede bir arada yaşamasının koşullarının oluşmasına hizmet edecek bir süreç olması için bunun sorumluluğuyla hareket etmeye çalışıyoruz, bunun için çaba sarf ediyoruz. Silahların susması, çatışmaların durması, operasyonların durması ve gerçekten kalıcı barışın tesisini sağlamak açısından da bu Komisyonun aynı sorumlulukla hareket edilmesi konusundaki bütün vurgularına, ifadelerine de biz de güçlendirecek yönde ifadelerle katkı sunmaya çalıştık ama Sayın Başkan, şimdi, geldiğimiz noktada, geçen hafta size Emek Partisi olarak da Türkiye İşçi Partisinden Ahmet arkadaşım da rapor konusunun gündeme alınması için İmralı görüşmesinin ayrıntılarının, bilgisinin Komisyonla paylaşılması gerektiğini ve bunun arkasından rapor çerçevesi üzerine tartışmamızın usulen uygun olacağını ileten bir dilekçe vermiştik. Bu şöyle bir şeyi ifade etmiyordu: Sanki gecikme, rapor hazırlığının olmaması falan açısından değildi. Siz kendiniz toplantıyı açarken dediniz ki: "Çok daha önemli, çok daha dikkatli, hassas bir süreç başladı. Şimdi, böyle davranmak gereken bir sürece girdik. Dolayısıyla, bundan sonra rapor çalışmamızı da buna uygun sürdürmeliyiz." Peşinden de dediniz ki: "Son dinlememiz de İmralı'da gerçekleşti, 134 dinlemenin sonuncusu." Şimdi, başından beri de İmralı'daki tartışmanın, görüşmenin önemi üzerine vurgu yapılıyor. Bunun, birinci derecede buraya gelen bütün saray bürokratları, sivil, askerî ve istihbarat bürokratları bize İmralı'da bu

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 19

sürecin mimarı olarak Abdullah Öcalan'ın oynadığı rolün önemini anlattılar. Şimdi, biz o tutanağı ve o bilgileri almadan rapor tartışmasını gerçekten çok anlamlı bulmuyoruz; bu, doğru değil. Bu şu anlama geliyor: Kapalı oturum olacak galiba diye değerlendiriyorum ben de Ahmet arkadaşım gibi. Ama şunu söylemek istiyorum: Bu görüşmenin tutanaklarının paylaşılmasını ve rapor meselesini teknik olarak ele alırsanız, o zaman bundan sonraki süreç açısından da yanlış yapılmış olur, eksik yapılmış olur. Bu tartışmalar konusunda örneğin, dinlemelerde de burada da Suriye konusu son görüşmenin de temel konusu olarak hep gündem oldu; atılacak adımlar, öneriler, sahadaki tablo açısından da oranın tayin edici olduğu vurgulandı. O zaman, bunları dinlemeden bir adım atmak gerçekten doğru olmaz. "Ayinesi iştir kişinin lafa bakılmaz." derler ya, bu Komisyon açısından da Komisyonun yönetimi açısından da rapor açısından da bunu hatırlatmak istiyorum ama şunun da altını çizmek istiyorum çünkü öyle görülüyor ki bu değişmeyecek yani -toplantıda söz alan arkadaşlar- rapor görüşmeleri tamamlanmış ya da rapora ilişkin önergeler bölümü kapanmış gibi olacak. Orada da şunu beyan etmek istiyorum: Eğer bu yapılmayacaksa ikinci turda rapora ilişkin hazırlıklarımızı Komisyonla paylaşmak isterim. Benim önümde partimizin 1,5 sayfalık ortak rapora ilişkin ana noktaları ve parti olarak hazırladığımız 25 sayfalık raporun çerçevesi duruyor ama onun içeriğinde bile İmralı görüşmelerinin sonuçlarına göre nokta, nokta konulmuş hususlar var. Onun için, bunu değerlendirmenizin ve bu gündem açısından, İmralı paylaşımından sonra en azından raporlara dair yeniden söz vermenizin doğru olacağını düşünüyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Şen, buyurun.

MUSTAFA ŞEN (Trabzon) - Sayın Başkanım ve değerli milletvekili arkadaşlarım; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Metnimizin biz sonuna geldik, 50 sayfalık bir metin ortaya çıktı. Metnimiz bir siyasi tutum belgesi olarak hazırlandı öncelikle onu söylemek isterim. Bir hukuki metin değil, lakin isteyen bir kurumun, kurulun hukuki çıktılar elde edebileceği bir içerik sunuyor. Diğer taraftan, Komisyonumuzun ismindeki "millî" "dayanışma" "kardeşlik" ve "demokrasi" gibi kavramların izleğinden giden bir metin. Olabildiğince ismine sadık kalmaya çalışıyor metnimiz ve 9 ana bölümden oluşuyor.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 20

Birinci bölümde giriş mahiyetinde "Çerçeve ve Sorumluluk" başlığını açtık. Burada, bu Komisyon çalışmalarına gelen süreci, Cumhurbaşkanımızın özellikle Ahlat'ta yaptığı konuşmadan alarak, Sayın Bahçeli'nin olağanüstü girişimleriyle devam ettirerek bu Komisyonun kurulması aşamalarına geldik. Lakin, arada, özellikle Kürt meselesiyle alakalı, teröre karşı verilen mücadele devam ederken yapılan demokratikleşme adımlarını özellikle yazdık ki biz, bir taraftan teröre karşı mücadele verirken paralelinde de pek çok demokratikleşme adımlarını atan bir Hükûmet olarak, parti olarak tarihte yerimizi aldığımızı belirtmek istedik. Devamında, partimizin çeşitli seçim beyannamelerinde, partimizin resmî belgelerinde yer alan Kürt sorunuyla alakalı metinleri de buraya dercettik yani sadece bir konuşma, bir metin değil, aynı zamanda tarihî bir uygulamayı, bir fiiliyatı da rapora eklemiş olduk ve daha sağlam bir altyapı oluşturulduk. Sonra "Komisyonumuzun çalışma seyri ve temsilî" başlığını açtık. Burada da malumualiniz, az önce de zikredildi, 130'dan fazla kişi ve kurum burada dinlendi. Bize ne dediler, bizim ne yapmamızı istediler? Bu sorun nasıl çözülür? Yani silahsızlanma, silahtan arınma, silahları bırakma, fesih, devamında tasfiye süreçleri ve fakat ona ne olacak? Toplum yaşamaya devam ediyor. Bu süreçlerde dinlediğimiz arkadaşlarımızın bize dediklerini bir özet olarak, kendimize de bir ödev olarak metne dercettik. Sonra, fazla ayrıntısına girmeden uluslararası tecrübeleri aktardık lakin bütün bunların üstünde bir Türkiye modeli olduğunu ve biz bu model üzerinden gitmemiz gerektiğinin altını çizdik; bu, bize has bir uygulama, diğerleriyle benzeşen yönleri olsa da özü itibarıyla kendisidir; onun altını çizmeye çalıştık.

4'üncü bölümde, terörsüz Türkiye ve terörsüz bölge bahsine girdik zira kastımız sadece Türkiye'de terörün sona erdirilmesi ya da PKK'nın silah bırakması, kendini tasfiye etmesi değil, çok daha ötesinde bölgenin terörden arındırılması, çok çok daha ötesinde ise ülkenin ve bölgenin terör potansiyelinin sıfırlanması amacını vurgulamaya çalıştık. Yani hiçbir şekilde içeriden ve dışarıdan böyle bir potansiyelin ortaya çıkarılıp kullanılamaması, aktive edilememesi görüşümüzü serdettik.

5'inci maddede, ilkesel eşik olması gerektiğini belirterek tespit ve tescil süreçlerinin yani yapılacaksa bir hukuki düzenlemenin buralara dayanması gerektiğini, bunun için de her şeyden önce bir eşiğin belirlenmesi gerektiğini

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 21

vurgulamaya çalıştık, şöyle ki malumualiniz, iki temel görüş serdedebilir, iki aşırı uç serdedilebilir, söylenebilir: Bir, örgüt silahlarını bıraksın, her şeyi bitirsin, sonra kanun çıksın ya da siz kanunu çıkarın, onlar da gelirler, bırakırlar. Bunun ikisinin de olamayacağını biliyoruz, yıllar sürer bu. Onun yerine terör örgütünün kendisini feshettiğine, kendi varlığına son verdiğine devletin ilgili birimlerinin somut delillerle "Buraya kadar gelindi; bu, terör örgütünün artık bu işleri bıraktığının çok anlamlı bir vesikasıdır." dediği yerde devletin ilgili otoritesinin "Bundan sonrasında terör örgütü yoktur, gerekli kanuni düzenlemeler yapılabilir." demesi hâlinde Meclisin kendi iradesiyle -tabii ki isterse- bu kanunu çıkarabileceğini belirtmeye çalıştık. Yani en başta kanun çıkar ya da "Hele bir gitsin bakalım, ne oluyor -ki uluslararası süreçler öyle- beş sene mi olur, on sene mi olur." oraya bırakılmaması gerektiğini belirtmeye çalıştık hızlı yol almak için.

Bütün bunlardan sonra 6'ncı madde olarak öyle ya da böyle bizim kamu düzenini korumamız, bu süreçte de bir risk yönetimi yapmamız gerektiğini biliyoruz zira her gün bu işi sabote etmeye çalışan pek çok kişi ve kurumu -maalesef bazılarının siyasi olması da söz konusu- bunları da görüyoruz. Dolayısıyla, risk yönetimini de yapmak gerektiğini ve kamu düzeninin korunması gerektiğini söylüyoruz.

7'nci madde hukuki düzlem. Dediğim gibi, bu bir hukuk metni değil, bu bir tutum belgesi fakat bu bir öneri, rapor da değil lakin hukuki bir bölümü de olmak zorunda, zira diyelim ki Genel Kurul, Türkiye Büyük Millet Meclisi bu konuyla ilgili bir kanun çıkarmak istedi, ona ilham verecek bazı içerikler de bu metinde var, şöyle ki: Örgüt üyeliği bir suç, örgüt kendini feshettiyse suç ortadan kalkar. Yardım ve yataklık yapmıştır, örgüt üyesi değildir, çok açıktır ki örgüt kendini feshettiyse -o tescil yapıldıktan sonra ama bunlar- yardım ve yataklıktan suçlamak da düşer; bu, dışarıda olanlar için. Hüküm giymişse, aynı şekilde, hüküm giymişlerde de bu suçlar düşer. Aynı şekilde, aynı suçtan yani yardım ve yataklıktan ya da üyelikten yargılanma süreci devam ediyorsa orada da mahkeme düşer fakat bunlara "Beş yıllık adli takip olması şartıyla" diye bir ibare koyduk, önerimiz bu şekildedir. Örgüte üyeliğin dışında terör faaliyetlerine bulaşmış kişilerin içeride olanlarına ve hâlihazırda içeride değil de dışarıda yaşamını devam ettirenlerine, Türkiye'de bulunmaları hâlinde dışarıdakilere de içeridekiler gibi Türk Ceza Kanunu'nun geçerli olacağını ancak örgütün kendini feshetmesi

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 22

sebebiyle, silahlarını teslim etmesi sebebiyle ve kendi varlığına son vermesi sebebiyle kamu vicdanını incitmeyecek cezai indirimler düşünülebilir; bu, Meclisin takdiridir diye öneriyoruz.

Kabaca hukuki bölüm böyle, olabildiğince kısa tutmaya çalıştık o kısmı çünkü o bizim işimiz değil, o kanun yapıcı Meclisin, Genel Kurulun işi ama bir ilham olması hasebiyle bir öneride bulunduk. Bütün bunlar oldu, topluma kazandırma, demokratikleşme süreçleri, bir taraftan kişilerin topluma kazandırılması, rehabilitasyonu, iş, belki mesleki eğitim, psikolojik destek, gençler, kadınlar, aileler, bütün bu kişi ve kurumlara mutlaka toplumsal destek verilmeli, devlet gereğini yerine getirmeli, sivil toplum kuruluşları da devreye girmeli. Burada bilimin ışığıyla üniversitelerin bize aydınlatma yapması gibi önerilerimiz var.

Yine, aynı şekilde, süreçler demokratikleşme adımlarının daha da ileriye götürülmesi şeklinde devam ettirilmelidir. Bu meyanda önerilerimiz, Seçim Kanunu'nun, Siyasi Partiler Kanunu'nun, yerel yönetimlerle ilgili kanunun ve ilgili idari mekanizmaların daha da fazla demokratikleştirilmeleridir. Misal, terör bitmiştir, terör faaliyetleri bitmiştir, terör örgütü kendi varlığına son vermiştir ve dolayısıyla o sebeple bir belediyeye, bir yerel yönetime kayyum atanmışsa artık onun, uygulamanın düşmesi gerektiği kanaatimizi paylaşıyoruz.

9'uncu madde olarak da "ekonomik rasyonalite ve kazanımlar" kısmını ele aldık. Ekonomik kazanımlar malumualiniz, bir can gitmişse ekonominin hiçbir anlamı yoktur ama neticede hayat da devam etmektedir, neler kaybettiğimizi biliyoruz, çeşitli rakamlar, 1.850 ila 2 trilyon arasında rakamlar veriliyor. Dediğim gibi bir canın yanında o rakamların hiçbir önemi yoktur ama neticede hayat devam etmektedir. Dolayısıyla neler kaybettik ve neler kazanabiliriz? Ülke, bölge, daha geniş anlamda ısrarla benim "merkezî dünya" dediğim, birilerinin "Orta Doğu" dediği bölgede neler olabilir, neler kazanılabilir ve "Bütün bölgenin kazanımları kendisinin nasıl olabilir?"i ve denizaşırı ya da kıta aşırı ülkelere nasıl gitmemizin de yolunu bulmak gerekir ve bu da ona güzel bir imkân sağlayacaktır diye düşünüyoruz.

Bu 9 ana maddeden sonra kısa bir yönetici özeti şeklinde kısa bir yol haritası önerimiz var ve raporumuz 50 sayfalık bir metin olarak, yarın son ince

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 23

okuması yapılarak nihayetlenmiş olacak, Başkanlığımıza bu şekilde raporumuzu sunacağız.

Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Böhürler, buyurun.

AYŞE BÖHÜRLER (Kayseri) - Sayın Başkan, kıymetli üyeler, terörü sonlandırmak ve bu topraklarda ortak bir gelecek kurmak amacıyla kurulan Komisyonumuzun tarihe açacağı kapının geleceğimiz için büyük bir umut vadettiğine inanıyorum. Terör, hayatı değiş tokuş ederek yaşamı feda eder. Aslında, biz bu Komisyonunda terörü bitirecek süreci yapılandırarak yaşamı korumanın, güçlendirmenin de yollarını arıyoruz. Meclisteki bu süreç, bu Komisyonun temel hedefi, PKK'nın silahsızlandırılmasına ilişkin bir süreçtir. PKK'nın lağvedilmesi sonucu gereken süreçleri yasallaştırmak bu Komisyonun temel vazifesidir. Daha büyük bir başlıkta Kürtlerin toplumsal statüsü veya çeşitli konulara ilişkin bir adım atmak değildir bu Komisyonun temel hedefi. Kürtler elbette Türkiye vatandaşı olan ve diğer gruplar gibi devletin ve milletin sahibidirler; bu daha geniş, daha büyük başlıkların bu Komisyon çerçevesinde elbette öneri metninde yer alması gerekir. Ancak bu, temel hedef olan terörü bitirmek, terörü sonlandırmak ve silahın bırakılması durumunda ortaya çıkan durumu yapılandırmayı, yapılandırma amacını gölgelememelidir. Bu süre içerisinde diğer farklı Kürt grupların temsili de çünkü önemli ve Kürtlere ilişkin diğer konuların tartışılması daha büyük, daha farklı bir başlığı beraberinde getirir.

Bu Komisyonun siyaseten taraftar toplama stratejisiyle kurulmadığını söylemek istiyorum. Hepimiz bir risk aldık burada. Gelip geçici, anlık amaçlara hizmet eden popülist politikalara da teslim olmadık. Türkiye'nin ayağına pranga olan teröre kalıcı bir çözüm oluşturma amacını taşıdık bu sürecin içinde. "Silahlar sussun." derken demokrasimizi ve siyasetimizi güçlendirmenin yollarını ortaya koyduk ama bu süreçte bu Komisyonun içine Türkiye'nin bütün demokratikleşme sürecindeki sorunların konulması da bu raporun -yine dediğim gibi- hedefe odaklanmasını ve bir çözüm ortaya koymasına engeller.

Önceki süreçlerde kesintiye uğrama sebebi tarafların çözümden farklı şeyler anlamalarıydı. Bu Komisyonunda da elbette fikir farklılıklarımız oldu ama

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 24

nispeten ben bu konuda Başkanımız Numan Kurtulmuş Bey'e teşekkür ediyorum, onun da yönetimiyle biz en azından ortak başlıklar çıkarabildiğimizi düşünüyorum bu rapor çerçevesinde çünkü bu ortak noktalara doğru ne kadar çok yol alırsak o kadar çok bu süreçlerin başarılı olacağına inanıyorum.

Bu taleplerde acele edilmemesinin, toplumun buna hazırlanmasını beklemenin de önemli olduğu kanaatindeyim. Bu nedenle aceleci birtakım yorumların da bu sürece zarar vereceği kanaatini taşıyorum. Önemli olan bunları kitleye taşımak ve Komisyonunun bu tavsiyelerini kitlenin benimsemesini sağlamak.

Bütün bu süreçte terörü ve teröristi efsaneleştirmeden bir yol ortaya koymak ama herkesin onurunu ve haysiyetini korumak, herhâlde bu Komisyonun çalışmasının en temel omurgası oldu. Özellikle çocuklara, ergenlere ilişkin yapılacak çalışmaların bu Komisyonun öneri paketi içinde olmasını çok önemli buluyorum. Diğer taraftan, topluma entegrasyon, silah bırakan kesimlerde entegrasyon, meslek edinme, psikolojik sağlamlık, aile birleşimi gibi çeşitli başlıklar var. Bunların da bu sürecin içinde olması gerekir. Biz burada temel olarak radikalleşmeye izin vermeyecek, şiddete izin vermeyecek ölçüde yeni ve sosyal ağlar kurma noktasında da bir çaba sarf etmeliyiz.

Ben bütün Komisyon üyelerinin bu süreçte insani bir noktada durarak ortak bir payda oluşturmak için büyük çaba sarf ettiğini gördüm. Bu, aslında Türkiye'nin olgunlaşma seviyesini de gösteriyor. Bu anlamda hem Başkanımıza hem bütün partilerin temsilcilerine teşekkürü de bir borç biliyorum.

Teşekkür ediyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Yıldız, buyurun.

FETİ YILDIZ (İstanbul) - Sayın Başkanım, değerli arkadaşlar; Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonunun hedefi terörün tüm unsurlarıyla ortadan kaldırılması, terör vesayetine son verilmesi ve sorunlara çözüm aranmasıdır. Bunun ilk şartı, uygun bir dille iletişim kurmaktır. Terörsüz Türkiye, millî ve tarihî bir hedeftir. Bu hedefin can alıcı noktası, iç barış ve huzur ortamının sağlam ve sağlıklı esaslara ilelebet bağlanmasıdır. Terörsüz Türkiye hedefi, cumhuriyet tarihinin en müessir adım ve atılımıdır.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 25

Geldiğimiz bu aşamada baki hedeflerle ilgili taviz, tehir ve en küçük tereddüt asla söz konusu olmayacaktır. İçinde bulunduğumuz Türkiye Yüzyılı aynı zamanda barış, diriliş, huzur ve kardeşlik yüzyılıdır. Hiç kimseyi ayırmadan, ayrıştırmadan, ayrı görmeden milletimizin her güzel insanıyla ortak karar, kader, keder istikametinde tek vücut olmak mutlak sağlanacaktır. Terörsüz Türkiye, birlik ve beraberliğini tahkim etmiş Türkiye'dir.

Diktiğimiz barış fidanlarının, fidelerinin meyvelerini inşallah hep beraber toplayacağız. Provokasyon peşinde olanların hevesleri kursaklarında kalacaktır. Bu yüksek seviyeyi heba ve heder etmeye hiç kimsenin hakkı yoktur. Aksi istikamette tavır ve tutumları, millet ve devlete yönelik karşı direniş olarak yorumlamak kaçınılmaz olacaktır.

Tarihî bir fırsat eşiği önümüzdedir. Terörsüz Türkiye, isabetli ve tarihî bir politikanın ihzar ve ilamından ibarettir. Türkiye'miz bugüne kadar hiç olmadığı kadar dirençli, güvenli ve umutlu seviyededir. Bu yüksek seviyeyi heba ve heder etmeye hiç kimsenin hakkı yoktur. Bölücü terörden kaynaklı makûs talih günbegün değişmektedir. Bunun yüreklerle su serpen sonuçlarını almaya başladık, yakında inşallah daha da gelişecektir.

Komisyonun kurulduğu günden beri, daha doğrusu sürecin başladığı günden beri güvenlik güçlerimizden hiçbirisinin burnunun dahi kanamaması en büyük kazançtır. Bunun karşılığı kelimelerle tarif edilemez. Buna karşı olanlar yani terörsüz Türkiye'ye karşı olanlar mutlak ve mutlak kandan beslenenlerdir. Hem milletimizin hem de bölge halklarının en temel insan hakkı elbette sağlanmalıdır. İtibarlı, güvenli bir hayata ulaşması tüm bölgelerin, bir beklenti sayılmamalıdır, artık adım atılmalıdır.

Yeni yüzyıl yükseliş yüzyılı olmalıdır. Aynı zamanda barış, kardeşlik nişanesi olarak kaderde, kıvançta birlik olmalıyız. Bunun için Gazi Meclisimiz Komisyonu kurdu ve günlerdir her kesimden insanları dinledik. En sonunda İmralı Adası'nda PKK'nın kurucusu Abdullah Öcalan'ı da dinledik. Peşin olarak şunu söyleyeyim: Bu dinleme çok olumlu geçmiştir, hiç negatif bir unsur yoktur içinde. İnşallah, bu ülke tüm prangalardan kurtulacaktır ve önce bölgeye, sonra da dünyaya hukuku, nizamı dağıtacaktır diyorum.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 26

Şimdi, bu hazırladığımız raporda -116 sayfalık bir rapor hazırladık- siyasi ve hukuki değerlendirmeler var, daha çok siyasi değerlendirmeler mevcuttur. Hukuki değerlendirmeler elbette bizim raporlarımızla değil, Komisyonumuzun hazırlayacağı müşterek raporda ifade edilecektir yani yazılmasında, çıkarılmasında, Meclise sunulmasında fayda gördüğümüz kanun tekliflerini hep beraber Meclise göndereceğiz. Teklifimizi de biz birkaç gün içinde veririz, hazır ama yine bir daha gözden geçirelim yani kelime hatalarından, efendim, dizaynına kadar... Yoksa hazır, elimizde, burada. Yasal düzenlemelerin yapılması için değerli arkadaşlar -buranın altını çize çize söylüyorum- sahadaki durumun yani silahların teslim edilmesi, imha edilmesi, örgüt yapısının ve bağlı kuruluşların hangi nam adı altında olursa olsun tamamının dağıtılması, devletin emniyet güçleri tarafından bu hususun tespit edilmesi ve bu tespitlere binaen örgütün fiilî varlığının sona erdiğinin yetkililer, resmî merciler tarafından ilan edilmesinden sonra önümüzde ne kadar engel varsa, demokrasimizin önünde, kardeşliğimizin önünde ne kadar engel varsa el birliğiyle çözelim diyorum; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Kaya, buyurun.

BÜLENT KAYA (İstanbul) - Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Tabii, bu raporun bugün ağırlıklı olarak sistematığı ve yöntemiyle ilgili görüşlerimizi açıklamak üzere söz almış bulunduk. Bizim de raporla ilgili hazırlıklarımız devam ediyor.

Bu raporun çalışma sistematığına uygun olarak ilk kısmında özellikle yapılan dinlemelerin bir özetinin rapora yazılmasının, ardından raporun iki ana başlıkta yani tek bir rapor olarak ama iki bölümde ele alınmasının daha sağlıklı olacağını düşünüyoruz. Birinci bölümde, Ekim 2024'ten itibaren başlayan süreç, bugüne kadar olan kronoloji özetlendikten sonra örgütün fesih ve tasfiye kararların hitama erdirilmesi için atılması gereken adımların en azından bir bakış açısının, bir perspektifinin ortak bir irade olarak burada ortaya konulmasının son derece önemsiyoruz. İşte "münfesih örgüt" "kendini fesheden örgüt" kavramları sıklıkla kullanılıyor. Eğer şayet bu münfesih örgüt veya kendini fesih ve tasfiye etme kararı alan örgütlerin bu fesih ve tasfiye kararlarının istenen şekilde sonuca ulaşmasını arzu ediyorsak mutlaka ve mutlaka "Biz bir kenarda bekleyelim, bu

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 27

süreçler tamamlansın, ondan sonra atılması gereken adımları atalım." şeklindeki bir yaklaşımın sorunu yeterince çözemeyeceği veya hızlandırmayacağı kanaatindeyiz.

Bir diğer eksiklik şu olur: Bu meseleye bütüncül bir şekilde yaklaşmak zorundayız. Yani örgütün mensuplarıyla ilgili farklı düzenlemeler, farklı değerlendirmeler yapılabilir ama a'dan z'ye bütüncül bir yaklaşımla örgütün tamamını kapsam altına almayan bir düzenlemenin yine başarı şansının az olacağını düşünüyoruz çünkü daha önce de işte, örgütten bazı kişilerin ayrılmasıyla ilgili etkin pişmanlık ve benzeri düzenlemelerin yapıldığını görüyoruz. Dolayısıyla, bir örgütün feshine ve tasfiyesini kim karar verecek? Örgütün karar mekanizması. Peki, örgütün karar mekanizmasında olan kişilere dair bir düzenlemeyi gündeminize almayacaksanız, o örgüt fesih ve tasfiye kararını nasıl olacak veya aldığı kararı nihayete erdirmeye ilgili adımları nasıl atmış olacak? Dolayısıyla, bu konuda bütüncül bir yaklaşım ortaya koymaktan geri durmamak lazım.

Bazen sürecin psikolojisini yönetmek için, işte "Herhangi bir al ver yok, pazarlık yok; bu millî, yerli bir proje." diyoruz, evet, doğru ama sürecin gerekliliklerinin olduğunu da ifade etmekten geri durmamamız lazım. Sürecin gerekliliklerini ortaya koymak bunun bir şart olarak ortaya konulması değil, bu işin sona erdirilmesiyle ilgili şartların ve koşulların oluşturulmasını ortaya koymak lazım. "Biz sadece neticeyi bekleyelim, sonuçlar ortaya çıksın, ondan sonra sonuçları düzenleyelim." şeklinde bir yaklaşım içerisinde olamayız. Nasıl bir sonuç elde etmek istiyorsak o sonuca gidecek kilometre taşlarını da döşemenin hem Komisyonumuzun bir önerisiyle hem de tabii ki Genel Kurulda Türkiye Büyük Millet Meclisinin iradesiyle ortaya konulması gerektiğini düşünüyoruz. Dolayısıyla, burada edilgen bir yapıda değil, biz hangi sonuca ulaşmak istiyorsak o sonucun kilometre taşlarını, o sonuca giden yolda atılması gereken adımları bütüncül olarak paylaşmak durumundayız. Yoksa "Herhangi bir suça bulaşmamış olanlar gelsin." demenin sorununun bütününü çözmeye ilgili bir anlam ifade etmeyeceğini ve istenen sonucu doğurmayacağını net bir şekilde ifade etmek istiyoruz.

Elbette burada toplumsal rıza önemlidir, kamu vicdanı önemlidir.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 28

Dolayısıyla hangi adımı atıyorsak atalım, hangi düzenlemeleri yapıyorsak yapalım, bu işin sonunda devlet, millet ve toplum olarak ne kazandığımızı da bu raporda net bir şekilde ortaya koymamız lazım ki cesaretle ortaya koyduğumuz kararlara, çizdiğimiz çerçeveye hep beraber sahip çıkalım. Dolayısıyla, bu kararın sonuçlarının ne olacağını, bu ülkeye, bu devlete, bu millete ve topluma neler kazandıracağını net bir şekilde cesaretle toplumla paylaşmadan kapalı kapılar ardında atacağımız adımların da bir sonuç doğurmayacağını ifade ediyoruz. Dolayısıyla, bu yönüyle raporun ilk kısmında özellikle bu münfesi ve tasfiye hâlinde olan örgütlerle ilgili arzulanan sonuçları elde edebilmemiz için gerekli olan koşulların ne olduğunu bir çerçeveye ortaya koymamız lazım. Bunu müstakil bir yasayla mı yapmak gerekir? Mevcut yasalarımızda ilgili yasalar tek tek zikredilerek bu yasalarda yapılacak düzenlemelerle istenilen sonuca ulaşım sağlayamayacağımızı bence raporda tartışıp nihai bir sonucu bizim ortaya koymamız lazım. Yoksa "Bekleyelim, örgüt bütün unsurlarıyla silahını son ferdine kadar bıraksın, ondan sonra biz düzenleme yapalım." dersek korkarım ki istediğimiz sonucu istediğimiz hızda alamayacağımız bir süreci yaşarız.

Dediğim gibi yani sürekli pedal metaforunu kullanıyorum ama bu, bir pazarlık veya "O bir adım atsın, ben bir adım atayım." değildir. Bizim, öz güvenle işin sonuna kadarki süreci düşünüp planlayıp bir yol haritasını Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak başkasıyla bir pazarlık yapmaya ihtiyaç duymadan ortaya koymamız ve böylece bu süreci hızlandırmamız lazım. Dolayısıyla, raporumuzda mutlaka bu bütüncül yaklaşımı, nasıl bir yasal düzenleme yapılması gerektiğine dair bir çerçeveyi bir hukuki altlık olarak ortaya koymamız gerekir. Buna dair kanaatlerimizi bizler de raporumuzda paylaşmış olacağız.

Bir diğer husus demokrasi. Bu Komisyonda bulunan 11 siyasi partinin her birinin Türkiye'deki demokrasiye dair farklı yaklaşımları var; kimimiz "tek adam rejimi" deriz, kimimiz "otoriter rejim" deriz, kimimiz "tam demokrat bir sistem" deriz, kimimiz eksik bulabiliriz. Dolayısıyla, burada ortaklaşabilmemiz için birbirimizin hassasiyetlerine de dikkat ederek kâmil bir demokrasi ihtiyacı için hangi konuları ve başlıkları ele aldığımızı ortaya koymamız lazım. Somut örnekler üzerinden gidersek ortak bir noktaya varamayabiliriz çünkü güncel olayları her birimiz farklı değerlendirebiliriz. Dolayısıyla, güncel olaylar ya da tekil örneklerden daha çok, örneğin, yargı bağımsızlığı; örneğin, düşünce ve ifade

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 29

özgürlüğü; örneğin, seçme ve seçilme hakkı; örneğin, millî iradeyle ilgili hususlarda ne olması gerektiği noktasında bence burada ortaklaşmanın son derece önemli ve kıymetli olduğunu düşünüyorum. Yoksa münferit bir olayı yargı bağımsızlığıyla ilgili burada tartışmaya kalkarsak ya da münferit bir olayın seçme ve seçilme hakkını zedeleyip zedelediğini ya da münferit bir olayı Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının mutlaka uygulanıp uygulanmadığı noktasında bir hükme varıcı şekilde burada tartışamayız. Kişisel olarak zaten her parti ve hepimiz kamuoyuna zaman zaman münferit olaylar üzerinden değerlendirmelerimizi yapıyoruz. Biz de Avrupa insan Hakları Mahkemesi kararlarına rağmen Selahattin Demirtaş'la ilgili bir aydır hâlâ bir karar dahi verilmemiş olmasını eleştiriyoruz; biz de Can Atalay'ın Anayasa Mahkemesi kararına aykırı bir şekilde milletvekilliğinin düşürülmesini, bugün hâlâ içeride olmasını eleştiriyoruz; biz de Anayasa Mahkemesi kararına rağmen Tayfun Kahraman'ın hâlâ iadeimuhakeme yoluyla yeniden yargılamasının açılmamasını eleştiriyoruz ama belki bu Komisyonda bu tekil örneklerden ziyade, eminim ki burada "Anayasa Mahkemesi kararları uygulanmalı mı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları uygulanmalı mı?" sorusunu sorsak herhâlde 51 milletvekilinden tek bir kişi dahi buna aykırı bir beyanda bulunmaz ama tekil örneklerle girdiğimiz zaman ayrışabiliyoruz. Dolayısıyla, bunu tekil yaşadığımız örneklerin önemsiz olduğunu ifade etmek için söylemiyorum, bizce tek bir kişinin bile hürriyeti önemlidir ve siyasetçi olarak hepimizin görevidir, gündeme getirmemiz lazım ama nihayetinde burada ortak bir rapor hazırlayacaksak bu ortak raporun dili ve içeriğiyle ilgili ortaklaşabildiğimiz konularda ortaklaşalım -detay kısmını zaten rapora ayrı bir şerh olarak düşebileceğimiz gibi- kamuoyuna o konudaki düşüncelerimizi paylaşmaya devam etmiş olalım. Dolayısıyla, bu kapsamda, her partinin kendi siyasi duruşunu ortaya koyan, kendi yaklaşımlarını ve perspektiflerini ortaya koyan bir raporu Meclis Başkanlığımıza sunmasının önemli olduğunu düşünüyorum ve bu konuda diğer partilerden bağımsız olarak ne düşündüğümüzü biz de bir raporla Sayın Başkanımıza arz etmiş olacağız. Ondan sonra bu raporların birleştirilip Komisyonun en azından ortak akılla ulaştığı bir sonucu da rapor olarak hem Meclisimizle hem kamuoyumuzla paylaşmamız gerektiğini ifade ediyorum. Dolayısıyla tekil olarak hazırlamış olduğumuz raporlarımız partilerimizin duruşunu, o raporlardan sonra ortaya koyacağımız Komisyonun ortak akıl raporunu da Komisyonumuzun raporu olarak kamuoyuyla

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 30

paylaşmanın daha sağlıklı bir netice vereceğini düşünüyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Uzun, buyurun.

MEHMET SALİH UZUN (İzmir) - Teşekkür ediyorum Değerli Başkanım.

Partimizin önerilerini zaten Koordinatör Grup Başkan Vekilimiz paylaştılar, ben o konuyla ilgili bir şey söylemeyeceğim, ben sadece zatıalınıza teknik bir soru soracağım kayda geçmesi bakımından. Hem Komisyonumuzun Başkanı hem de Meclisimizin Başkanı olduğunuz hasebiyle bu sorunun cevabını önemsiyorum. 24 Kasım'da yapılan ziyarette; Adalet ve Kalkınma Partisi, DEM PARTİ ve Milliyetçi Hareket Partisi mensubu ama Komisyonumuzun üyesi olan 3 milletvekilinin İmralı Adası'na yaptığı ziyaret esnasında Türkiye Büyük Millet Meclisinden yeminli stenograf yahut herhangi bir tutanak görevlisi görevlendirilmiş midir, tam tutanak tutulmuş mudur; değilse Millî İstihbarat Teşkilatının uzmanları mı tutanak tutmuştur yahut orada bir ses kaydı mı alınmıştır, görüntülü yahut sesli bir kayıt mı alınmıştır? Görüntülü yahut sesli kayıt alınmış ise onu kim deşifre etmiştir? Yine aynı soru orada geçerli yani Millî İstihbarat Teşkilatının personeli mi, yoksa Türkiye Büyük Millet Meclisinin personeli mi? Bu soru önemsiz ve detay bir soru gibi gelebilir ama bu soru bence çok kritik bir soru. Bu soru bu ziyaretin bir parlamenter faaliyet mi, Parlamentonun faaliyeti mi yani bu Komisyonun ve Parlamentonun faaliyeti mi, yoksa devletin diğer birimleri tarafından yapılan yahut da diğer siyasi partiler tarafından yapılan faaliyet mi olduğunu gösterecektir. Şayet öyle değilse yani Parlamento oraya bir görevlendirme yapmamışsa, Türkiye Büyük Millet Meclisi adına oraya bir stenograf yahut tutanak görevlisi görevlendirilmemiş ise, tutanakları Türkiye Büyük Millet Meclisi tutmamış ise, bu aynı Sayın Pervin Buldan'ın ve Sayın Mithat Sancar'ın yaptığı ziyaretten farklı bir ziyaret olarak kabul edilemeyecektir yani Hüseyin Yayman Bey'in, Gülüstan Kılıç Hanımefendi'nin ve Feti Yıldız Bey'in yaptığı ziyaret, Mithat Sancar Bey'in ve Pervin Buldan Hanım'ın yaptığı diğer ziyaret gibi ancak kabul edilebilir. Diğerisi ise -onun için önemlidir diye söylüyorum- bu bir parlamenter faaliyet ise, Parlamentonun ve Komisyonun faaliyeti ise o hâlde oradaki görüşmenin tam tutanakları mutlak surette bu Komisyon üyeleriyle ve kamuoyuyla paylaşılmalıdır diye düşünüyorum; aksi hâlde, bu ziyaret, aynı diğer ziyaretler gibi diğer

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 31

parlamentarlerin yaptığı siyasi parti ziyareti statüsünde, kategorisinde kabul edilmelidir diye düşünüyorum.

Teşekkür ediyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Çiçek, buyurun.

CENGİZ ÇİÇEK (İstanbul) - Sayın Başkan, değerli üyeler; hepinizi saygıyla selamlıyoruz grubumuz adına.

Şöyle başlamak isteriz yani rapora dair bir ortaklık arayışı bizler açısından kaçınılmaz, onun farkında olarak ilk tespiti şöyle yapmak isteriz: Bu rapor, Komisyonun siyasi ve hukuki varlık gerekçesine uygun ve ona sadık bir rapor olmalı. O yüzden de ortaklaşma eğilimi, ortaklaşma çabaları gerçekten karşılıklı olmalı. Her konuda aynı düşünmediğimizi defalarca söyledik, buna rağmen ortak çıkarımları zorlayan bir sorumlulukla ele alınması gerektiğini düşünüyoruz raporun. Buradan hareketle, sıkça içine düştüğümüz yanlış durum ya da tuzak olarak değerlendirdiğimiz bir şeye de işaret etmek isteriz yani rapor yazım sürecinde geleneksel olarak durduğumuz yerde ısrar etme anlayışı kesinlikle bizim açımızdan rapora hâkim olmamalıdır. Sadece yasal mevzuata, önerilere sıkışmış bir rapor olmamalı, kesinlikle hukuk politik bir rapor olmalıdır. Sorunun adını doğru koymadan yapılacak her öneri amaca hizmet etmeyecektir, yıllardır denenen de odur. O yüzden bu raporun bir hukuk politik raporu olması, sorunun adını -onun da farkında olarak söylüyoruz- sorunu farklı tarifleyebiliriz ama bu sorunun çözümü noktasında yol, yöntem arayışlarında ısrarlı bir ortaklık arayışı en azından sürecin temel ruhu ve raporun temel ruhu olarak oluşturulmalıdır demektedir. Bu nedenle, rapor, değerli arkadaşlar, bizim için bir amaca hizmet etmeli; onurlu, kalıcı barışa ve demokratikleşme tezine hizmet etmeli ve raporun temel omurgasını da bunun oluşturması gerektiğini düşünüyoruz.

Raporumuz altı bölümden oluşuyor Sayın Başkan, toplamda 125 sayfalık bir çıktı var elimizde ama bunun üzerine daha çalıştığımızı da belirtmek isteriz. Birinci bölümümüz, birinci bölümde temel tez olarak Kürt meselesini tarif etmek zorunda olduğumuzu düşünüyoruz. O yüzden, hızlıca söylüyorum, Kürt meselesi en azından birinci bölümde bir güvenlik sorunu değil, varlığın inkârı, eşitsizlik ve hukuk sorunu olarak işlenmektedir. Hepimizin de malumu olduğu üzere,

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 32

cumhuriyet kurulurken Kürtlerin hukuk kapısının dışında tutulduğundan hareketle birinci bölümde Kürt halkının hukuk kapısından içeri girmesi ve demokratik cumhuriyet bağlamını ele almayı zorunlu görüyoruz. Yani demokratik cumhuriyet perspektifi ve Kürtlerin, Kürt halkının hukuk kapısından içeri girmesi olmazsa olmaz iki kopmaz bağ olarak değerlendiriliyor.

İkinci bölümde sorunun adını koyan ama tarihsel kökleri de özetleyen ve bugünkü fotoğrafı yani tarihsel seyirle birlikte bugünkü fotoğrafı çeken bir bölüm bizler açısından kaçınılmaz. Şimdi, farklı tariflerimiz olsa da her birimizin üzerinde ortaklaştığı temel şeylerden biri çatışmasızlık, bu, bizim ortak hedefimiz, çatışmasızlık iklimini sağlamak ortak hedefimiz. O yüzden, ikinci bölümde çatışmanın tarihsel seyri ve çatışmanın toplumsal, siyasal, ekonomik maliyeti mutlaka işlenmeli diye düşünüyoruz. O yüzden, bir üçgen teorisi bağlamında söyleyecek olursak çatışma, çözüm, kalıcı barış gibi bir okuma, bir perspektifi de gerçekten yerli yerine oturtmamız gerekiyor. Oradan hareketle de aslında bu bahsettiğimiz çatışma, çözüm, kalıcı barış üçgenine dair Komisyonumuzda epey bir dinleme yaptık. Sürecin hem şeffaf hem katılımcı götürülmesi, bu ülkeye sadakat gereği de Komisyondaki dinlemelerden yola çıkarak yapılan en önemli tespitlerin ve çözüm önerilerinin mutlaka ortak raporda yer alması gerektiğini düşünmekteyiz.

Üçüncü bölüm de daha çok bizim "barış stratejisi" dediğimiz bölüm. Burada da önemli olan daha çok somut, güne odaklanmamız gerektiğini düşünüyoruz hem gerek Sayın Öcalan'ın rolü bağlamında hem de silah bırakma çağrılarının gerekçesi ve stratejik barış arayışı... Yani silah bırakma çağrılarının gerekçesi ve stratejik barış anlayışını bir barış stratejisi perspektifi bağlamında belirgin kılmak, hatlarını oluşturmamız gerekiyor. Bunun için ortak kavramlarda buluşma yani yine söylüyorum, altını çiziyorum, her konuda aynı düşünmüyoruz ama eğer yeni bir kapı açılacaksa, yeni bir sayfa açılacaksa üçüncü bölümde ortak kavramlarda buluşma zorunluluğu bizim için kaçınılmaz arkadaşlar. Yani "demokratik hukuk devleti" dedik yıllarca ama özellikle "Yeni dönemin ortak kavramları nedir?" diye soracak olursanız da üçüncü bölümde işlediğimiz "demokratik cumhuriyet" "demokratik ulus" ve "ortak vatan" kavramları üzerinde daha somut formüllere, daha somut ortaklıklara gitmek 2'nci yüzyıl yürüyüşümüz açısından kaçınılmaz görünmekte.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 33

Dördüncü bölüm ve beşinci bölüm aslında bizim raporumuzun hukuki, yasal omurgasını oluşturmakta Sayın Başkan. Dördüncü bölümümüzün başlığı: "Çözüm Mimarisi ve Hukuksal İnşa" Beşinci bölümümüzün başlığı: "Entegrasyon, Geçiş Dönemi Yasaları ve Demokratik Siyaset Hakkı" Az sonra özellikle yani bu başlığa dair somut kimi önerilerimizi sunacağız, hemen burayı hızlıca geçiyorum.

Altıncı bölümümüz, sonuç bölümümüz beklentiler ve çağrı bölümü yani bu bölümde de çözümün Türkiye'ye kazandıracakları ve demokratikleşmeyle bağının güçlü kurulması gerektiğini düşünmekteyiz. Bu anlamda hem çözümün kazanımları bağlamında ekonomik refah ve demokratikleşme perspektifi olmazsa olmaz diye düşünüyoruz.

Hâliyle yeri gelmişken şunu da söyleyelim: Raporun aslında bütününe ruhunu, anlayışını vermesi gereken temel husus şu: Kürt meselesinin demokratik çözümü, Türkiye'nin demokratikleşme mücadelesi. Türkiye'nin demokrasi mücadelesi, aynı zamanda Kürt sorununun demokratik çözümü, bu iki başlığı birbirinden ayıran yaklaşımları en azından raporumuzun mantığı bağlamında doğru bulmadığımızı peşinen belirtmek isteriz.

Rapor şu çağrıyla bitmeli, bir tarihsel çağrıyla bitmeli: Kürt halkının hukuk kapısından içeri girmesi, kalıcı barış ve demokratik cumhuriyet için tüm aktörlere ortak irade çağrısıyla bitmeli diye düşünmekteyiz.

Şimdi, hızlıca dördüncü ve beşinci bölüm yani daha çok "Çözüm Mimarisi ve Hukuksal İnşa" diye adlandırdığımız bölümlere dair -ana hatlarıyla yani- Komisyonumuzun da raporun dışında bundan sonra hem ihtisas komisyonlarında hem Genel Kurulda hem de burada ortaklaşmak zorunda olduğu sürecin gerekleri bağlamında yasa teklifi taslakları ve yasal düzenlemeler dâhil ana başlıkları sunmak isteriz. Bu, belki hani diğer partilere de bu anlamda en azından farklı bakış açısı olarak fikir verebilir. O anlamda da bütün partilerin çalışmasına katkı sunmasını da istiyoruz, böyle bir beklentimizi de ifade etmek isteriz.

Birincisi: Süreç için hep bir özel yasa tartışması yürütüldü. Biz bu sürecin, büyük barışın omurgasının demokratik entegrasyon ve barış yasasından geçtiğini düşünmekteyiz. Şimdi, bu demokratik entegrasyon ve barış yasası bizim için nedir? Bu yasa özü itibarıyla bir barış yasasıdır ve sürecin omurgasını oluşturur.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 34

Kendini feshederek silah bırakan örgüt mensuplarının, bu örgüt ya da örgütler nedeniyle yargılanan, cezaevine girmiş, sürgünde yaşamış kişilerin hukuki, idari, mali ve cezai durumlarını düzenleyen özel bir çerçeve kanun olmalıdır. Bu yasayla, uzun yıllar süren çatışmanın yarattığı siyasi ve hukuki tahribatı sonlandırmak, kalıcı barışı tesis etmek, toplumsal uzlaşmayı güçlendirmek, demokratik entegrasyonu güvenceye almak temel amaçtır. Yasa, siyasi nedenlerle yurt dışında olan, hapisanelerde uzun yıllar geçirmiş kişilerin toplumsal ve siyasi yaşama katılımlarını güvence altına almalıdır.

Barış yasası iki temel ilke üzerinden inşa edilmelidir. Birincisi, belirli amaca özgülenmiş olma ilkesidir yani iki temel ilkeden birincisi belirli amaca özgülenmiş olma ilkesidir. Bu ilkeye göre yasa, çatışmanın sona erdirilmesi ve barışın tesis edilmesi amacına sıkı sıkıya bağlı olmalıdır; boşluk bırakmayan, öngörülü ve kapsayıcı hükümlerle barış iradesini güçlendirmelidir. İkincisi yani ikinci ilke bütüncül olma ilkesidir. Bütüncüllük ilkesi gereği çatışma sürecinin tarafı hâline gelmiş tüm kesimleri kapsamalıdır, "Suç işleyen, işlemeyen" gibi ayrıştırıcı kategorilerle yeni dışlanma alanları yaratılmamalıdır. Silahların bırakıldığı bir aşamada silah bırakanların yasal, siyasi ve toplumsal zeminini kurmak devletin sorumluluk alanındadır, aynı zamanda yasaların da sorumluluk alanındadır. Yasa sadece silahlı mücadele stratejisine son vermiş örgüt yöneticileri ve üyelerini değil; sürece katkı sunan, emek veren medya, sivil toplum, siyasi alan öznelerini de cezalandırma tehdidinden korumalı, barış ve demokratik toplum sürecine katılımı suç gerekçesi olmaktan çıkarmalıdır. Böylesi bir barış yasası sonraki tüm mevzuat değişikliklerine referans olacak, normatif bir temel yaratacak büyük barışın yasal omurgasını oluşturacaktır yani bu yasa kendinden menkul bir yasa değil Türkiye'de yasal zemin, mevzuat bağlamında da demokratikleşme perspektifini zorunlu kılacak temel faktör yasalardan biri olarak değerlendirilmelidir.

İkinci başlığımız bu bölümde, umut ilkesi, özgürlük hakkı ve Öcalan'ın rolü. Hepimizin bildiği üzere, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin, Gurban grubu Türkiye kararlarıyla ağırlaştırılmış müebbet hapsin ölünceye kadar infazını işkence ve kötü muamele yasağı bağlamında ihlal saydığını biliyoruz. Bu kararların içinde Sayın Öcalan'la ilgili 2014 tarihli ihlal kararı da bulunmaktadır arkadaşlar. Anayasa'nın 90'ıncı maddesi uyarınca Avrupa İnsan Hakları

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 35

Mahkemesi kararlarının uygulanması zaten anayasal bir yükümlülüktür. "Umut ilkesi" dediğimiz şey sadece hukuki ve teknik bir mesele olarak görülmemeli, insan onurunun ve hukuksal eşitliğin zorunlu sonucudur; bu anlamda da buna "umut ilkesi" diyoruz yani bu kategoriye giren, gerçekten bundan muzdarip olan binlerce mahpusun olduğunu hepimiz biliyoruz; en azından bu konuya dair çalışma yürüten herkesin malumu.

Bir diğer başlığımızda Terörle Mücadele Kanunu'na dair önerilerimiz olacak. Hepimizin malumu, barış ve demokratik toplum süreci yalnızca silahların susması değil bizim açımızdan, aynı zamanda güvenlikçi hukuk rejiminden demokratik hukuk rejimine geçiş demektir. Altını bir kez daha çizmek istiyoruz: Aynı zamanda bu süreç güvenlikçi hukuk rejiminden demokratik hukuk rejimine geçiş demektir. Bunun için bazı temel yasaların köklü biçimde gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Buna göre birinci önerimiz: 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun kaldırılması. Şimdi, bu kanunda belirsiz terör tanımı, öngörülemez suç tipleri, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Birleşmiş Milletler içtihatlarının kanunun niteliğini taşımıyor dediği hükümler hem ulusal hem de uluslararası hukukla çelişmektedir arkadaşlar. Bu sebeplerle TMK'nin tamamen yürürlükten kaldırılmasını barış ve demokratik toplum hedefine ulaşmada önemli bir eşik olarak gördüğümüzü belirtmek isteriz.

5275 sayılı İnfaz Kanunu'na dair önerimiz var. Bu kanunda düzenlenen -ana hatlarıyla geçiyoruz- koşullu salıverme, denetimli serbestlik, disiplin ve kapatma rejimleri özellikle politik mahpuslar için ayrımcı bir sistem yaratmıştır. Yeni bir infaz kanunu bizler açısından kaçınılmazdır. Yeni bir kanunun ihdasına kadar mevcut kanunda ivedilikle şu düzenlemelere de gidilebilir: Ayrımcı istisna hükümleri kaldırılmalıdır, ağırlaştırılmış müebbetlerde koşullu salıvermenin önü açılmalıdır, tecrit rejimlerine son verilmelidir, yüksek güvenlikli S ve Y tipi hapisane modelleri ciddi bir şekilde gözden geçirilmelidir; hatta bizim önerimiz arkadaşlar, bu tecrit rejimini içeren bütün bu modellerin hepsi, bu modeldeki hapisanelerin kendisi kapatılmalıdır. Hasta, yaşlı ve engelli mahpuslar için infazın ertelenmesini kolaylaştıran düzenlemeler yapılmalıdır. Adli Tıp Kurumu tek karar merci olmaktan çıkarılmalıdır. İdare ve gözlem kurullarının koşullu

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 36

salıverilme üzerindeki keyfî yetkileri kaldırılmalıdır.

Bir diğer önerimiz, 3'üncü önerimiz: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu... Ceza muhakemesi adil yargılanma hakkının kalbidir ancak yıllar içinde, özellikle Terörle Mücadele Kanunu kapsamındaki suçlar üzerinden çoklu muhakeme rejimi doğmuştur. Öncelikle yasal delil toplama yükümlülüğünü zayıflatan gizli tanıklık kurumu, buna paralel olarak Tanık Koruma Kanunu'nun ilgili hükümleri mülga edilmelidir. Gözaltı ve tutukluluk hâllerindeki uzayan süreler, katalog suç gerekçesiyle otomatik tutuklamalar, savunma hakkını kısıtlayan düzenlemeler... Kürtler ve muhalifler aleyhine fiilî bir özel yargılama rejimi bu kanunla birlikte yaratılmıştır. Gözaltı ve tutuklama tedbirleri istisnai hâle getirilerek yeniden düzenlenmeli; teknik takip, dinleme, arama, el koyma usulleri kötüye kullanımı imkânsız kılacak açıklıkta tanımlanmalıdır.

Bir diğer 4'üncü önerimiz: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu... Şimdi, bu kanunda suç ve suçluyu övme, kanunlara uymamaya tahrik, halkı askerlikten soğutma, halkı yanıltıcı bilgiyi yayma, hakaret ve benzeri hükümler çoğu zaman muhalif kesimleri hedef almak için kullanılan öngörülemez suç tipleridir. Bu düzenlemelerin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi ifade özgürlüğü kriterlerinin ötesine geçen tüm hükümleri kaldırılmalıdır. Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının ömür boyu sürmesine ilişkin hükümler umut ilkesi gereği kaldırılmalı, ceza ve zaman aşımı süreleri özellikle Kürt sorunu bağlamında son otuz beş yılda yükseltelen oranlardan uluslararası emsallerle uyumlu seviyelere çekilmelidir.

5'inci önerimiz: 6415 sayılı Terörün Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun... Sayın Başkan, tabiri caizse bu tam bir cadı avına dönüştürüldü pratikte. Bu kanun uluslararası sözleşme tanımlarının yanına Terörle Mücadele Kanunu'nun kapsamındaki bütün belirsiz suçları ekleyerek aşırı geniş ve öngörülemez bir alan yaratmıştır. Hapishanedeki yakınlarına para gönderenlerin bile terörün finansmanıya suçlanabileceği bugünkü uygulamaları kabul edilemez buluyoruz.

Bir diğer başlık da özel görevli ağır ceza mahkemelerinin kapatılmasına dönük. Tarihsel süreç içerisinde, hepimizin malumu, İstiklal Mahkemelerinden Devlet Güvenlik Mahkemelerine ve son olarak HSK kararıyla kurulan TMK'ye özgülenmiş ağır ceza mahkemelerine kadar uzanan bir özel statülü yargılama

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 37

rejimi söz konusudur; bu da sistemin hukuksal olarak karakterini belirleyen temel bir unsur, temel bir faktör hâline tarihsel süreç içerisinde geldi. Bu mahkemeler düşman ceza hukuku anlayışını kurumsallaştırmakta, özellikle Kürt meselesi bağlamında siyasal muhalefeti, hak ve özgürlük taleplerini kriminalize etmektedir. O nedenle kaldırılmasını raporumuzda öneri olarak sunduk.

Bir diğer başlığımız OHAL KHK rejimi ve mağduriyetlerinin giderilmesi yönünde. 15 Temmuz darbe girişimi sonrası ilan edilen OHAL sürecinde çıkarılan 32 kanun hükmünde kararname Mecliste kanunlaştırılarak kalıcı hâle getirilmiş, Anayasa Mahkemesinin denetiminden kaçırılan kararlarıyla anayasal yargı fiilen devre dışı bırakılmıştır. Bu süreçte yüz binlerce kişi kamu görevinden çıkarılmış, çok sayıda kurum kapatılmış, Kürt dili ve kültürü alanında çalışan dernek ve kurumlar, insan hakları örgütleri, sendikalar, barış için akademisyenler ağır hak kayıplarına uğramıştır. "İrtibat, iltisak" gibi tanımsız muğlak kavramlar sivil ölümlere varan sonuçlar üretmiştir. Normalleşmek gerekiyor, normalleşmek için OHAL KHK'lerinin tüm sonuçlarıyla birlikte gözden geçirilmesi gerekiyor. Temel haklara aykırı hükümleri yürürlükten kaldırılmalıdır. Darbeyle ilgisi olmayan kamu görevlileri görevlerine iade edilmelidir. 7145 sayılı Kanun'la sürdürülen olağanüstü rejim sona erdirilmelidir. Etkili yeniden yargılama ve iade mekanizmalarının işletilmesi en azından bu önerilerimiz bağlamında zorunlu görülmektedir.

Bir diğer önerimiz -belki de Komisyonun varlık gerekçelerinden biri olarak tanımladığımız- dil ve kültür alanında yasal ve anayasal düzenlemeler yapılmalıdır yönünde. Kürt sorunu özünde bir eşit yurttaşlık ve ana dili kültür hakkı meselesidir. Kürt halkının ana dilinde eğitim ve öğrenim hakkının, kültürel devamlılığını kolektif olarak sağlayacak güvencelerin hukuk ve anayasal zeminde tanınmamış olması çatışma zeminini sürekli yeniden üretmiştir. Bu nedenle, ana dil hakkı anayasal güvence altına alınmalıdır, ana dilinde eğitim hakkı okul öncesinden üniversiteye kadar tanınmalıdır. Kültür ve sanat alanındaki kamusal destekler Türkçe dışındaki dilleri de kapsayacak şekilde yeniden tasarlanmalıdır. Seçmeli Kürtçe derslerinin fiilî engellerden arındırılarak yaygınlaştırılması sürecin en kritik psikolojik ve sosyolojik eşiklerinden biri olacaktır. Kürtçe ve yok sayılan tüm diller bu ülkenin ortak kültürel mirasının vazgeçilmez parçası olarak görülmeli, medya ve yayıncılık alanındaki erişim engelleri ve baskılar sona

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 38

erdirilmelidir.

Bir diğer önerimiz: Kayyum rejimi lağvedilmelidir. Kürt meselesinin ve daha genel anlamda demokratikleşme krizinin temel sebeplerinden biri de yerel demokrasinin sürekli askıya alınmasıdır. 2016'dan bu yana yürütülen kayyum politikası Kürt halkının seçme seçilme hakkını fiilen ortadan kaldırmış, demokratik yerel yönetim iradesine ağır bir darbe vurmuştur. Anayasa'nın 127'nci maddesi yalnızca görevleri nedeniyle suç isnadı bulunan belediye başkanlarının geçici olarak görevden alınabileceğini düzenlemesine rağmen, 674 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'yle getirilen geniş kayyum yetkileri açıkça Anayasa'ya aykırıdır. Bu Anayasa'ya aykırılık durumunun da ortadan kaldırılması gerektiğini savunmaktayız.

Bir diğer önerimi: Eşit yurttaşlık ve ayrımcılıkla mücadele yasası ihdas edilebilir. Barış ve demokratik toplum sürecinin en önemli kazanımlarından biri herkesin kendisini eşit yurttaş olarak görebileceği hukuki ve siyasi zeminin inşası olmalıdır. Bu kapsamda, etnik köken, dil, inanç, cinsiyet ve benzeri temelli ayrımcılık en net ifadelerle yasaklanmalıdır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ek 12 Numaralı Protokol ve diğer uluslararası belgelerle uyumlu kapsamlı bir eşit yurttaşlık ve ayrımcılıkla mücadele yasası çıkarılmalıdır.

Bir diğer önerimiz: Toplumsal cinsiyet eşitliği ve cinsiyet özgürlükçü perspektif bu süreçte geliştirilmelidir. Barış ve demokratik toplum süreci ancak cinsiyet özgürlükçü bir perspektifle kalıcı hâle gelebilir. Kadınlar sadece çatışmanın mağduru değil barışın kurucu öznesidir. Bu nedenle, barış sürecinin müzakere, anlaşma, uygulama ve izleme aşamalarına kadınlar eşit ve etkin katılmalıdır. Merkezde ve yerel düzeyde tüm kurul ve yapılarda en az yüzde 50 kadın temsiliyeti ve eş başkanlık yasal güvenceye kavuşturulmalıdır. İstanbul Sözleşmesi'ne yeniden taraf olunmalı, 6284 sayılı Kanun etkin uygulanmalı, aile, ceza, çalışma ve sosyal güvenlik mevzuatı kadınların ekonomik bağımsızlığını ve şiddetten uzak yaşam hakkını güçlendirecek şekilde reforme edilmelidir.

Bir diğer önerimiz: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi kararları uygulanmalıdır. Türkiye, Anayasa'nın 90 ve 150'nci maddeleriyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığını açıkça kabul etmiştir. Buna rağmen Selahattin

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 39

Demirtaş, Figen Yüksekdağ, Kobani davası tutukluları, Kavala davası, Şerafettin Can Atalay ve Gezi dosyaları, Öcalan ve Gurban grubu kararları başta olmak üzere birçok kritik kararda bu bağlayıcılığın fiilen yok sayıldığı görülmektedir. Barışın toplumsallaşması ve adalet duygusunun onarılması için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi kararlarının istisnasız uygulanması, bireysel ve genel önlemlerin hızla ele alınması elzemdir. Bu, yalnızca hukukun gereği değil mevcut sürecin toplumsal meşruiyetinin de şartıdır.

Bir diğer önemli önerimiz: Pratik tedbirler bağlamında güvenlikçi dil ve idari pratiklerle derhâl vedalaşılmalıdır. Barış ve demokratik toplum sürecinin başarıya ulaşması için sadece yasalar değil dil ve idare pratiği de değişmelidir. "Terör, af, mahkûm, rehabilitasyon" gibi damgalayıcı, dışlayıcı kavramlar yerine dünya örneklerinde olduğu gibi "geçiş dönemi adaleti, toplumsal yeniden entegrasyon, barış sürecine uyum düzenlemeleri" gibi kapsayıcı kavramlar kullanılmalıdır.

Bir başka önerimiz: Hakikat, adalet, barış kültürü ve sosyal adalet sağlanmalıdır diyoruz. Çatışmalı yıllar boyunca adalet duygusu ağır yara aldı, bunun giderilmesi için gözetimdeki kayıpların akıbeti açıklanmalı, faili meçhul cinayetler aydınlatılmalıdır. Boşaltılan köylere güvenli geri dönüşler sağlanmalı ve güncel değerler üzerinden tazminatları ödenmelidir. Köy koruculuğu sisteminin kaldırılması ve korucuların sivil alanlarda istihdamı hakikat ve adalet çalışmalarının temel başlıkları olmalıdır. Öte yandan, savaş politikalarına harcanan devasa kaynakların çatışmasızlık döneminde kırsal kalkınmaya, mayınlı arazilerin temizlenmesine, ekolojik ve adil kalkınma programlarına aktarılması sosyal adalet için zorunludur.

Çerçeve raporumuz bağlamında son sözümüz: Hukuk kapısından içeri giren barıştır.

Sayın Başkan, değerli üyeler; DEM PARTİ olarak bugün burada sunduğumuz çerçeveyi sadece kendi politik programımızın bir gereği olarak değil Türkiye'nin demokratik geleceği için zorunlu bir hukuki ve siyasi mimari olarak görüyoruz. Kürt olgusunun ve Kürt halkının hukuk düzeni içinde açık ve eşit tanınması, silahlı çatışma döneminin barış ve demokratikleşme yasalarıyla kapanması, demokratik entegrasyonun hayata geçirilmesi sadece Kürt halkı için değil Türkiye Cumhuriyeti'nin hukuk devleti niteliği için de tarihsel bir kazanım

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 40

olacaktır.

Komisyonumuz cumhuriyetin 2'nci yüzyılında Kürtleri cumhuriyete hukuk kapısından dâhil eden, barışın ve demokratik toplumun kurucu adımını atma imkânına sahiptir. Kalıcı barış için adım atmak; tekçiliğin değil çoğulculuğun, otoriterliğin değil demokrasinin, ayrışmanın değil bir arada yaşamın çatısı olan demokratik cumhuriyeti hep birlikte inşa etmek; Türkiye'nin 2'nci yüzyılını barışın, özgürlüğün, demokrasinin ve halkların kardeşliğinin temelleri üzerinde kurmak bugün hepimizin sorumluluğundadır. Barışı, eşit yurttaşlığı ve demokratik cumhuriyeti birlikte kurabileceğimize olan inancımızla hepinizi saygıyla selamlıyor, teşekkür ediyoruz.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Arkadaşlar, toplantıya on beş dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati:16.27

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 16.58

BAŞKAN: Numan KURTULMUŞ

----- 0 -----

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Değerli arkadaşlar, toplantımızın İkinci Oturumunu açıyorum.

Eğer söz talep etmek için düğmeye basan arkadaşlarımız müsaade ederlerse, önce bu İmralı ziyaretiyle ilgili gündemimizi bitirelim, ondan sonra... Buradaki söz hakları bakidir.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Erzurum) - Sayın Başkan, usul hakkında söz talebim var.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Tabii, buyurun.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 41

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Erzurum) - Teşekkürler Sayın Başkan.

Tam da bu konuda söz almak istemiştim. Şimdi, anladığımız kadarıyla, bize verilen bilgiye göre, arkada koordinatörlerle birlikte yapmış olduğunuz görüşmede şöyle bir öneriniz olma ihtimali kuvvetle muhtemel diye söz aldık: Tutanaklar değil, sadece bir özet aktarılacak ve giden 3 arkadaşımız, milletvekilleri kendi gözlemlerini sunacaklar.

Şimdi, bunun isabetli olmayacağı görüşündeyiz yani şu sebeple: Her şeyden önce, İmralı'nın geçmiş çözüm süreçlerinde, 2013-2015 yılları arasında ve son, şu anda içinde bulunduğumuz süreçte etkili ve belirleyici rolü tartışma dışı. Kendisi 27 Şubat çağrısıyla Sayın Öcalan örgütüne fesih çağrısı yapmış, örgütü kendisini feshetmiş, bunu ilan etmiş, silahları yakılmış ve neticede bugüne kadar da demokratik siyaset stratejisini anlatmıştır. Şimdi, biz Komisyon olarak ilk gün yapmış olduğumuz toplantıda çalışma yöntemlerimize ilişkin bir yönergeyi konuştuk, bu yönergeyi kabul ettik ve en temel ilkelerimizden bir tanesi de Sayın Başkan şeffaflık ilkesiydi yani burada konuşulan konuların, yapılan tartışmaların, dinlemelerin kamuoyuna eksiksiz yansıtılmasıydı. Sadece istisnalar vardı, o istisnalar konusunda da biz hepsine olumlu yönde oy verdik çünkü önemli olan başarıyı yakalamak, sürecin olumlu neticelenmesiydi ama şu anda geldiğimiz dönemeçte neticede bu şekilde karar alınırsa hakikaten ne çalışmalarımıza bir katkı sunar -onu söyleyeyim- ne de kamuoyundaki tartışmaları olumlu yöne evriltir. Şunu kastediyorum: Şimdi, neticede biz üstlendiğimiz misyon gereği hukuk dünyasından, akademi dünyasından, akademisyenlerden sürecin bire bir mağduru ve muhatabı olan kişilerden çok geniş bir dinleme faaliyeti yaptık ve büyük bir külliyat oluştu ancak sürecin birincil muhatabının, temel siyasi aktörünün görüşlerinin burada paylaşılmaması, ne söylediğinin konuşulmaması Komisyonun kuruluş amacıyla bağdaşmıyor her şeyden önce. Zira, neticede, Meclis dolayısıyla halk egemenliğinin bir nüvesi ve ortak rıza teşkili için de öncü görevdedir ve siz de Sayın Başkan, bu Komisyonun Başkanı olarak en önemli görevlerden birini üstleniyorsunuz. Bize düşen sorumluluk, Sayın Öcalan'dan alınan bilgilerin ve yapılan görüşmenin tutanaklarını kamuoyuna yansıtmaktır. Bundan da önce, Komisyon üyelerinin tamamının bunu bilmesidir yani 51 kişiyiz, 3 milletvekili gitti ve bu 3 milletvekili dışındaki bizler bunu öğrenemeyeceğiz yani bu, kabul edilebilir, izah edilebilir bir durum değil. Aksi hâlde, Öcalan'ın dinlenmiş

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 42

olmasına rağmen, görüşlerini bizim bilmememiz, kamuoyunun bilmemesi süreci sakatlar, açıkçası yürütülen çalışmaları eksik kılar ve nitekim bu konuda İmralı'da yapılan görüşmede de kendisi bu Komisyonun çalışmalarını ne kadar önemseydiğini ifade etmiştir ve bugüne kadar yapmış olduğu bütün açıklamalarda, 27 Şubat çağrısı da dâhil, sürecin kazasız belasız sonuca ulaşmasına, şiddet dışı -altını çizerek söylüyorum- yöntemlerle demokratik siyasetin güçlendirilmesine dair görüşlerini kamuoyuyla paylaşıyor ve bu paylaşımlardan bir farkı yoktur bu tutanağın aslında ve bundan sonra da İmralı'dan başka yönde bir görüş gelmeyecektir, iddia ediyorum, tahmin ediyorum, biliyoruz. 1990'lı yıllardan beri barış savunusu yapan bir siyasi aktörden söz ediyoruz.

Sayın Başkan, izninizle dünya deneyimlerinden birkaç örnek vereceğim muhataplara ilişkin şeyde nasıl bir usul izlendiğiyle ilgili: Güney Afrika'da Apartheid sonrası barış sürecinde Nelson Mandela ve ANC -uzun süre hapiste olmalarına rağmen- sürecin birinci muhatabı olarak doğrudan görüşmelerin merkezine oturtuldu, müzakere süreci Mandela'nın dinlenmesi ve pozisyonunun meşru muhatap olarak kabul edilmesi üzerine inşa edildi. Yine, Hakikat ve Uzlaşma Komisyonunda tüm taraflar ifade verdi. Bu, şeffaflık sürecinin bel kemiğini oluşturdu.

Yine, Kolombiya'da FARC'la barış sürecinde FARC'ın lider kadrosu yıllarca dağda bulunmasına ve devlet tarafından terör örgütü olarak tanımlanmasına rağmen devlet tarafından resmî muhatap olarak kabul edildi. Küba ve Norveç'in kolaylaştırıcılığında FARC liderleri masaya oturdu, doğrudan dinlendi. Barış anlaşması bu doğrudan müzakerelerin sonucunda ortaya çıktı.

Kuzey İrlanda'da IRA'nın siyasi kanadı olan Sinn Fein süreç boyunca meşru siyasi aktör olarak kabul edilip dinlendi ve İngiltere Hükûmeti IRA'nın silahlı kanadıyla dolaylı görüşmeler yaparken Sinn Fein'in pozisyonunu doğrudan dinleyerek uzlaşmanın temelini oluşturdu.

Nepal'de Maoistlerle yapılan barış sürecinde Maoist ayaklanmanın liderleri doğrudan müzakere sürecine dâhil edildi. Maoist hareketin liderleri hem masada oturdu hem de anayasa yapım sürecinde dinlendiler.

Filipinler'de MNLF, barışta yine devlet tarafından resmî muhatap kabul

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 43

edildi, liderlik kadrosu defalarca dinlendi ve talepleri doğrudan tutanaklara geçti.

Sonuç: Dünya deneyimi çok açık bir ilke ortaya koyuyor -deneyimler- ve burada akademisyenleri dinlediğimizde de çok ayrıntılı bir şekilde bunu bizlere aktardılar. Bir barış sürecinin muhatabı kimse o aktör dinlenmeden barış tesis edilmiyor, edilemiyor aslında. Liderler, örgütler ve temsilciler çatışmanın tarafı kimse çözüm sürecinin parçası hâline getiriyorlar, gelmesi lazım. Yani düşünün, biz burada dernekleri dinledik, onların tutanakları var, esnaf odası diyeceğim -abartmak için söylüyorum absürtlüğünü- onların ifadeleri...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Tamamlayınız lütfen.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Erzurum) - ...tutanakta onların beyanları olacak ama bu sürecin yürütülmesinde, ilerlemesinde, silahsızlanmada, barışın inşasında, demokrasinin inşasında temel başaktör muhatap kabul edilmeyecek yani böyle bir şey olamaz. 51 kişinin hakkı var buna, bunu bilmeye hakkı var ve hakikaten kabul edilemez bir durum oluşturuyor.

Son olarak şunu da söylemek istiyorum: Yani dinlemelerin tamamının tutanaklarının erişime açık olması ama sadece İmralı dinlemesinin gizli tutulması süreç karşıtlarının elini güçlendirmektedir, var olan sürece güveni sarsmaktadır, bizim başarımızı etkilemektedir yani bizim derken bütün Komisyonu ve süreci kastediyorum. Biz, bir şeyi -ilk toplantıda söylemiştim- oldurmaya çalışıyoruz yani bu konuda her şeyden önce bizlerin, Komisyon olarak bizlerin daha cesur olması gerekiyor, ezberlerle yüzleşmemiz gerekiyor ve Türkiye'de 85 milyonun lehine olan bu sürecin başarısı için bu tutanakların mutlaka bağlanması gerekiyor ve neticede devlet, bizler bu süreçte Sayın Abdullah Öcalan'ın rolünü biliyoruz, muhatap olarak kabul ediyoruz, kurucu önder olarak ifade ediyoruz gibi birçok tartışma da var ama bütün bunlara rağmen bizim bu konuda çekinik davranmamız hiç kimseye fayda sağlamayacak. Önemle talebimizi bir kez daha söylüyorum: Tutanağın okunması, bizim genel çalışmalara bağlanması ve bütün Komisyon üyelerinin de buna vâkıf olmasını talep ediyoruz Sayın Başkan.

Teşekkür ediyorum.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 44

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Teşekkür ederim.

Şimdi Sayın Beştaş, bir kabulle...

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Usul hakkında söz istiyorum Sayın Başkan.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Müsaade eder misiniz?

BÜLENT KAYA (İstanbul) - Sayın Başkanım, 2'nci maddeye geçeceksek usul hakkında beyanlarımızı...

MURAT BAKAN (İzmir) - İlk oturumda zaten söz hakkı vardı arkadaşların.

HÜSEYİN YAYMAN (Hatay) - Bırakın konuşsun ya.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Hayır, tamam, bir müsaade edin ya. Müsaade edin de ben yöneteyim arkadaşlar. Şimdiye kadar hangi arkadaşımızın sözünü kestik?

Değerli arkadaşlar, şimdi, bir yanlış; henüz konuya geçmedik, nasıl toplantı olacağı, İmralı ziyaretinin buraya nasıl aktarılacağı konusunda en ufak bir açıklamada bulunmadık ama bir usul tartışması açıyorsunuz. Şunu ifade etmek isterim: Oraya giden 3 arkadaşımız, eğer 2 parti de temsilci vermiş olsaydı 5 arkadaş gidecekti, 3 arkadaş gitti ve Salih Bey'in de böylece sorusuna cevap vermiş oldum, çok önemli, teknik bir ayrıntı gibi görünen bir soru sordu. Türkiye Büyük Millet Meclisinden herhangi bir stenograf oradaki görüşmede yer almadı. Arkadaşlarımızın İmralı gidişleri, ziyaretleri tamamıyla Millî İstihbarat Teşkilatı tarafından organize edildi ve oradaki görüşmeler de Millî İstihbarat Teşkilatının kontrolünde yapıldı. İşin doğal akışı böyle, daha evvel de -böyle- yapıldığı gibi.

Şimdi konuya gelelim, ben her ne kadar bu konuda fikrimi beyan etmedim ama beyan edeyim böylece: İmralı'daki yapılan görüşmelerde bizzat bulunan 3 arkadaş burada, bu salonda. Bu arkadaşlarımızın da "Evet, konuşuldu." dediği genel konuların, siyasi konuların tamamı burada Komisyonla paylaşılacaktır yani orada İmralı'da söylenmiş olup da "Ya, hayır, niye burada dile getirilmedi?" denilecek bir tane bile siyasi konu olmayacaktır. Bu açıklama yapıldıktan sonra, bu özet yani "tutanak, tutanak" diyorsunuz, onun bir özeti burada sunulduktan

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 45

sonra 3 arkadaşımıza da tek tek söz vermeyi düşünüyorum ve arkadaşlarımız da kendileri açısından eksik gördüklerini burada sizlerle paylaşırlar ve böylece oradaki bu konu da tamamıyla kamuoyuyla paylaşılmış olur. Eğer bir şey söylersek çok büyük haksızlık yapmış oluruz yani bu Komisyonda şimdiye kadar -zannediyorum iki ya da üç oturum- Bakanların dışında hiç kimseye bir kapalı oturum olmadı, hiçbir şey gizli kapaklı kalmadı. Zaten İmralı'daki yapılan görüşmelerin de neredeyse tamamı şimdiye kadar -bu son görüşmenin- kamuoyuyla paylaşıldı. Dolayısıyla burada bulunan 51 arkadaşımızdan, 50 arkadaşımızdan saklanacak, gizlenecek hiçbir şey yoktur. Hiçbir konu, İmralı'da konuşulan hiçbir siyasi konu burada gündem dışı bırakılmayacaktır ve nihayetinde, dediğiniz gibi -dinlenenlerden birisi- onların görüşü alındıktan sonra da o görüşler üzerinde yine burada kurduğumuz kendi ortak sözümüz çerçevesinde üzerinde de söz almaya gerek yoktur çünkü şimdiye kadar buraya gelip fikirlerini beyan eden hiç kimsenin görüşleri üzerine bu Komisyon görüşlerini ifade etmedi.

Eğer müsaade ederseniz, önce kısa bir özeti ama bütün konuları, siyasi konuların tamamını kapsayan bir özeti, ardından arkadaşlarımız, teker teker 3 arkadaşımız da söz alarak kendilerince eksik bulduklarını ya da "Şöyle de ifade edilebilir." dedikleri ne varsa onları bizimle paylaşacaklar ve Komisyonun bu toplantısını kapatacağız.

Buyurun Bülent Bey.

BÜLENT KAYA (İstanbul) - Sayın Başkanım, şimdi, bu görüşmeye ilişkin tutanak ya da notlar Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına MİT'in organize ettiği bir şeyse burada okuyacağınız MİT'in gönderdiği yazının tamamı mıdır, yoksa size gönderilen, MİT tarafından -yani Türkiye Büyük Millet Meclisini kastediyorum- teslim edilen tutanaktan Meclisin uygun gördüğü özetleri mi biz burada dinlemiş olacağız? Yani bu hangi belge, neyin özetini biz burada konuşuyoruz? Bunu -yani içerikle ilgili elbette İmralı'daki görüşmeye dair tutanaklar okunduktan sonra diğer dinlemelerle ilgili bir kısım değerlendirmeler oldu, burada da olur veya olmaz, o sizin takdirinizdedir ama- biz bu özetin ne şekilde ulaştığını bilmek durumundayız yani Millî İstihbarat Teşkilatının özetleyip Meclis Başkanlığına sunduğu özetini mi siz burada okumuş olacaksınız yoksa daha geniş bir şey ulaştı da siz takdirinizi kullanıp özetleyip mi buraya sunacaksınız?

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 46

Yani hangi konunun dışarıda bırakılıp bırakılmadığını bizim değerlendirebilmemiz için bunu bilmemiz lazım. Bu birincisi.

İkincisi, önemli bir konuyu konuşuyoruz çünkü biz buradan çıktıktan sonra -basın da burada- işte "Gizli kalan şey oldu mu, olmadı mı?" "Böyle mi dedi?" gibi birçok iletişim kazası olacaktır. Biz, YENİ YOL Grubu olarak bu konunun... Eğer tutanakların kapalı oturumda okunmasına dair bir karar varsa -ki biz açık olması gerektiğini düşünüyoruz- o da ayrıca değerlendirilebilir... Ama özet, bir ihtiyaç ve bir takdirdir, konunun kendisi değildir. İhtiyaç ve takdiri 51 milletvekilinin kendisinin yapması lazım; hangi konu siyasidir, hangisi değildir; bu değerlendirmeyi buradaki arkadaşların yapması lazım. Tedirginlikle "Aman..." şeklindeki her yaklaşım sürece fayda değil, zarar verir. Bu açıdan, dediğim gibi, basınla, kamuoyuyla paylaşıp paylaşmamak elbette Komisyonun vereceği karar doğrultusundadır ama sizin birazdan okutacağınızı söylediğiniz özet veya siyasi konular...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Buyurun, tamamlayın.

BÜLENT KAYA (İstanbul) - Okutacağınız özet, sizin çıkardığınız bir özet mi, MİT'ten gelen bir özet mi?

Bir de Türkiye Büyük Millet Meclisi, cezaevinde zaman zaman İnsan Hakları Komisyonu veya benzeri komisyonlar aracılığıyla ziyaretler yapıyor. Bu, Türkiye Büyük Millet Meclisinin gündeminde olan bir konuysa, biz artık bu süreci Meclise taşıdık diyorsak hâlâ Millî İstihbarat Teşkilatının sansürüyle mi biz burada bu çalışmalarını yürütmüş olacağız? Doğru, tutanakları Meclisin veya MİT'in tutup tutmadığının bir önemi yok ama bu tutanaklar Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olan görüşmenin tutanaklarıdır. Kimin kayıt altına aldığı bence bir önemi yok ama sahibi ve üzerinde tasarruf hakkı olması gereken Türkiye Büyük Millet Meclisi adına bu Komisyonun takdir hakkı olduğunu düşünüyorum.

Bu konudaki itirazlarımızı ve taleplerimizi dikkate almanız hususunda bu şekilde kayda geçirmiş olayım.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Emir, buyurun.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 47

MURAT EMİR (Ankara) - Teşekkürler Sayın Başkan.

Sayın Başkan, değerli arkadaşlar; tabloya baktığımızda Komisyonumuz üyesi 3 milletvekili, 3 ayrı partiden milletvekili İmralı'ya gitti ve Abdullah Öcalan'la görüştü. Biz, İmralı'ya gitme meselesinin zamanının ve zemininin oluşmadığını ve başka yolların da denenebileceğini ısrarla söyledik burada da her yerde de. Böyle sorunların çünkü yaşanabileceğini öngörüydük. Şu hâliyle 3 arkadaşımız o görüşmenin ayrıntılarına vâkıf, muhtemeldir ki kendi partileriyle de paylaştılar ama Komisyonumuz o görüşmedeki ayrıntıları bilmiyor. Eğer bu şekilde bir özet ve bu 3 arkadaşımızın kendi değerlendirmeleriyle yetineceksek bu, aslında özetleyenin veya katılan 3 arkadaşımızın algısıyla veya siyasi tercihleriyle oluşturdukları bir süzgeçten geçirerek Komisyonun öğreneceği, konular hakkında bilgi edineceği anlamına gelir. Bu olmaz arkadaşlar, bu doğru olmaz. Biz, öteden beri bu sürecin ancak meşru aktörlerle, meşru zeminde yani Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında ve büyük bir açıklıkla, şeffaflıkla yapılması gerektiğini söylüyoruz. Böyle bir durumda, zaten Öcalan'la devletin, İstihbaratın konuştuğunu biliyoruz, onun bu konudaki veya bir meseleyle ilintili diğer konulardaki görüşlerini devlet birimlerinin zaten alması olanaklıdır. Hatta biz sadece bunun Öcalan'la sınırlı olmasını değil, söyleyecek sözü olan, sürece katkı verebilecek...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Buyurun.

MURAT EMİR (Ankara) - ...herkesin sözünün dinlenmesinin, değerlendirilmesinin ve sürecin yürütülmesinin gerektiğini söyleyegeliyoruz. Dolayısıyla mutlaka ham tutanak gelmelidir çünkü bu, nihayetinde parlamenter bir çalışma olmuştur, Meclisin Komisyonundan oluşmuş bir heyet gitmiştir. Bu nedenle, bu Komisyonun her giden arkadaşımız kadar bu konuda bilgilenmesi hem hakkıdır hem de gereklidir. Bu nedenle, tutanakların özetlenerek veya bir süzgeçten geçirilerek Komisyon gündemine getirilmiş olması doğru olmaz, isabetli olmaz, yararlı olmaz, gereksiz yere kaygıları büyütür, spekülasyonları büyütür. Biz özellikle şu sözü çok sık duyuyoruz: "Süreç enfekte edilmesin, süreç enfekte edilebilir." gibi kaygılar var her birimizde. İşte tam da eğer bir enfeksiyon istemiyorsak süreci şeffaflaştırmak, açıklaştırmak durumundayız.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 48

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Tamamlayınız.

MURAT EMİR (Ankara) - Bu nedenle de bizim görüşümüz, açık açık bunların burada ham tutanak şeklinde konuşulması, paylaşılması ve Komisyonun bunu değerlendirmesidir.

Teşekkür ederim.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Oluç...

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Teşekkür ederim Sayın Başkan, sayın vekiller.

Sayın Başkan, siz de bugün açılış konuşmasında söylediniz, "Sürece en fazla zarar verebilecek konulardan bir tanesi sürecin magazinleştirilmesi." dediniz. Gerçekten çok doğru, katılıyoruz fakat bu sürecin magazinleştirilmesine imkân sağlayacak verileri de sunmamak gerekir diye düşünüyoruz.

Şunu söylemek istiyorum: Şimdi, bakın, çok tarihî, önemli bir görüşme yapıldı İmralı'da; 3 arkadaşımız Komisyon adına oraya gittiler, bu görüşmeyi gerçekleştirdiler. Bizim hem kendileriyle yaptığımız konuşmalardan hem kendilerinin açıklamalarından da -biraz evvel Sayın Yıldız da söyledi konuşmasında- çok iyi, başarılı geçmiş bir görüşme olarak tanımladılar bu görüşmeyi. Bu, iyi, güzel yanı. Fakat şimdi şöyle bir durumla karşı karşıya kalmış vaziyetteyiz -bunun yaratacağı sonuçlar sürecin gelişmesi açısından sıkıntılı olur- o da şu: Bu tür süreçlerde güven artırıcı adımların atılması, güven artırıcı ortamın oluşması son derece önemlidir ve bugüne kadar Komisyonumuzun çalışma usulüne baktığımızda ve tempomuza, ortamımıza baktığımızda hakikaten güven artırıcı bir ortam oluştu genel olarak, farklı fikirler elbette ki ifade edildi, sorun o değil ama herkes birbirini demokratik bir şekilde dinledi, anladı -birbirine katılmasa da- vesaire. Şimdi, güven kırıcı bir adımı atmanın eşiğindeyiz. Güven kırıcı bir adım atmayalım lütfen. Özellikle rica ediyoruz bunu. Nedir bu?

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Tamamlayın, buyurun.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 49

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Şimdi, bir görüşme yapılmış, o görüşmenin bir tutanağı var, o tutanağı biz bu Komisyon üyeleri olarak dinleyemiyoruz ya da okuyamıyoruz; bu son derece güven kırıcı bir şey. Olabilir mi? 3 arkadaşımız Komisyon adına gittiler oraya, Komisyon üyesi olarak ve Komisyon adına gittiler. Onların orada dinlediklerinden oluşan tutanak niye bizim görüşümüze kapalı oluyor? Biz niye göremiyoruz bu tutanağı, bunun bir açıklaması olabilir mi? Gizli bir şey değil ki bu, gizliyse o 3'ü niye gitti de konuşuyorlar? Gizli oturumlar yaptık, biz de oy verdik gizli olsun diye; geldi, güvenlik bürokrasisi bilgiler verdi, tamam, kapattık o oturumları ama bu böyle bir şey değil. Neden gizliyoruz? Neden biz Komisyon üyesi olarak bu tutanakları göremiyoruz, okuyamıyoruz, neden? Üstüne de "Bir özet burada okunacak." diyorsunuz.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Devam edin, tamamlayın.

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Tamamlıyorum.

Özeti kim yazdı, hangi anlayışla o özetini oluşturdu, hangi zihniyetle bakarak o tutanakları özetledi, bunları da bilmiyoruz. Kim imzaladı o özetini? Mesela, bu özetini oraya gitmiş olan 3 arkadaşımız imzaladı mı, "Tamamdır bu özet." dedi mi, onu da bilmiyoruz. Yani şu anda çok garip bir durumla karşı karşıyayız. Aslında Komisyon olarak, Komisyon üyeleri olarak bilmemiz gereken bir şey bizden kapatılıyor yani bizden kapatıldığı gibi kamuoyundan da kapatılıyor; bu, doğru değil, magazinleştirilmesine izin verir.

HÜSEYİN YAYMAN (Hatay) - Nasıl kapatılıyor?

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Sinirlenmeyin Hüseyin Bey, biz de görüşlerimizi söyleyelim.

HÜSEYİN YAYMAN (Hatay) - Estağfurullah, sinirlenmiyorum. Sizin gibi tecrübeli bir insan... Bırakalım vekillerimiz bir açıklasın, bir görelim bakalım.

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Sayın Yayman, bakın, ben size... Tabii ki siz açıklayacaksınız, buna bir itirazım yok ama bir tutanağı, kim tarafından, hangi zihniyetle özetlendiğini bilmediğimiz bir tutanağı gerçek tutanak olarak

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 50

kabul edemeyiz; böyle bir şey yok.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Tamamlayın, buyurun.

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Bu Meclisin hiçbir çalışmasında böyle bir şey olmamış. Biz sizin görüşlerinizi anlatmanıza itiraz etmiyoruz ki, tabii ki sizin izlenimleriniz de son derece önemli ve değerli, ona hiçbir itirazımız yok ama bu özeti kim yaptı? Kusura bakmayın, herhangi bir şeyi siz başka türlü özetlersiniz, ben başka türlü özetlerim, bir başka arkadaşımız başka türlü özetler yani bunun ölçüsü de yok üstelik elimizde. O yüzden, bunun yanlış olduğunu... Tekrar tutanaklara girsin diye bu konuşmayı yapıyorum, bu kabul edilebilir bir durum değil. Bu özeti biz gerçek görüşme olarak kabul etmiyoruz; parti adına söylüyorum bunu. Bu yapılacak özeti gerçek özet olarak kabul etmiyoruz, onu da son olarak söylemiş olayım.

Teşekkür ediyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Toplantıya beş dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 17.22

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma Saati: 17.57

BAŞKAN: Numan KURTULMUŞ

----- 0 -----

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın milletvekilleri, değerli basın

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 51

mensubu arkadaşlarım; Komisyonumuzun 19'uncu Toplantısının Üçüncü Oturumunu açıyorum.

Şimdi Genel Sekreter Yardımcımız Sayın Ahmet Bozkurt'a söz veriyorum. Arkadaşlarımızın arasında uzlaştığı konuları...

MURAT BAKAN (İzmir) - Sayın Başkan, geçen oturumdan sözüm vardı.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Bunu bitirelim, sonunda size söz vereyim.

MURAT BAKAN (İzmir) - Benim sözümün bir anlamı kalmayacak, zaten kalmadı. Konuşacağım beş dakika.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Peki, buyurun.

Ben sabaha kadar buradayım; hadi, kim konuşacaksa konuşsun.

MURAT BAKAN (İzmir) - Sayın Başkan, değerli arkadaşlar; şimdi, tabii, geçen oturumda söyleyeceklerimizin pek kıymetiharbiyesi kalmıyor çünkü çok yakıcı bir şeyi konuşuyoruz, "İmralı tutanakları açıklansın, açıklanmasın..." Ama tutanaklara geçmesi bakımından çok önemsiyorum... Kürt sorunu sadece bir güvenlik sorunu değil; evet, Kürt sorunu tarihsel boyutuyla, sosyal boyutuyla, kültürel boyutuyla, jeopolitik boyutuyla çok katmanlı, sofistike bir sorun. Dolayısıyla, sorunun çözümünün de sadece güvenlik ve yasal düzenlemelere yani PKK'lıların silah bırakması, Türkiye'ye dönmesi, bununla ilgili yasal düzenlemelere indirgenmemesi lazım. Kürt sorunu öteden beri -Kürt milletvekili arkadaşlarımızın da söylediği gibi- demokratik çözümü mümkün olan bir sorun dolayısıyla Türkiye'deki demokrasi sorunundan bağımsız değil. Elbette Türkiye'deki demokrasi sorunu Kürt sorununun çözümüne katkıda bulunacak; tersi de geçerli, Kürt sorununun çözümü de Türkiye'deki demokrasi sorununa katkıda bulunacak ama şunu da açıkça paylaşmak lazım: Yani parlamentoyu müzakereci olarak görmek doğru değil; parlamento müzakereci değil. IRA ile Birleşik Krallık Parlamentosu arasındaki görüşme trafiği de olmadı, öyle bir görüşme olmadı. Sinn Fein de bir siyasi partiydi. Dolayısıyla, Parlamento İrlanda'daki çözüm sürecinde bir müzakereci olmadı. Aynı şey İspanya'da da... İspanya ile ETA, İspanya Parlamentosu, Cortes Generales'le de ETA doğrudan görüşmedi. Parlamento

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 52

-görevi- demokratik denetleyici ve yasa yapıcıdır. Bunu da yaparken Türkiye'nin içinde bulunduğu demokratik koşullardan bağımsız düşünmemek gerekir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Devam edin, buyurun.

MURAT BAKAN (İzmir) - Dolayısıyla, burada rapor yazılırken sadece yasal düzenlemeler babında değil, şu an içinde yaşadığımız demokrasiyle ilgili sorunu da mutlaka dercetmek gerekir. Bakın, İrlanda'da hem yargı reformu yapıldı çözüm sürecinde hem polis reformu yapıldı. Dolayısıyla Türkiye'de hukukun üstünlüğü, yargının bağımsızlığı olmadan ne Kürt sorunu ne de bir başka sorun çözülemez. Dolayısıyla, bunun mutlaka rapora dercedilmesi lazım.

Bir başka konu -yani benim için son derece önemli, hep cumhuriyetle beraber Kürt sorunu tarif ediliyor yani yüz yıllık cumhuriyetle başlayan bir sorun olarak, bugün konuşan arkadaşlar da aynı şekilde bahsettiler- tarihsel sorun Kürt sorunu cumhuriyetle beraber başlamadı; Kürt sorunu Osmanlı'nın son yüzyılında başladı, cumhuriyet bunu üzerinde buldu. Dolayısıyla, bugünü tarif ederken cumhuriyetle hesaplama içine giriyormuş gibi yani işin tarihsel boyutu itibarıyla bir izlenim vermek doğru değil.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Tamamlayınız, buyurun.

MURAT BAKAN (İzmir) - Bu, tam tersine, negatif etki yaratır, toplumsal rıza buradan üretilmez. Sorun cumhuriyette değil, cumhuriyetin demokratik potansiyelinin tam kullanılamamasında. Dolayısıyla, cumhuriyeti daha güçlü bir demokrasiyle taçlandıracağımızı söyleyerek gitmek doğrudur.

Diğer taraftan, bu, İmralı'yla ilgili de Sayın Başkan, bir uzlaşa sağlanmış ama benim kanaatim, orada yapılan görüşme eğer DEM PARTİ'nin yaptığı görüşmeden farklıysa -orada bir siyasi mesajlaşma oluyordu- ve güvenlik bürokrasinin yaptığı görüşmeden farklı, bu kadar çözüme katkıda bulunacak bir görüşmeyse -ki öyle lanse edildi bu, işte "Mutlaka İmralı'yla görüşülmeli." ki ben ona katılmıyorum, biz müzakereci değiliz, demokratik denetleyiciyiz, görüşenler görüşüyor- onun dışında bir şey olduysa tüm tutanakların şeffaflıkla tüm Türk

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 53

halkına -sadece Parlamenteoya değil- açıklanması gerekir. Aksi takdirde, bu bir sembolizmadır. Yani DEM'in yaptığı görüşmeden, güvenlik bürokrasinin, avukatların yaptığı görüşmeden farklı bir şey olmuş olmalı ki bu görüşme bu kadar kıymetlendiriliyor. Eğer öyle değilse sembolik olarak Parlamenteıyla Abdullah Öcalan'ı bir görüştürmek ve ona meşruiyet, Parlamenteoya eşit bir meşruiyet kazandırmak dışında bir işe yaramaz. Bu tutanaklar nasıl tutulduysa, artık kim tuttuysa, Parlamenteonun tutmasıydı doğru olan ama MİT de tuttuysa tam tutanağın bizlere ve kamuoyuna açıklanması gerekir.

Teşekkür ederim.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Son üç sözcü; Sayın Ekmen, Sayın Şık, Sayın Tanrıkulu'yla görüşmeleri bitiriyoruz.

Buyurun Sayın Ekmen.

MEHMET EMİN EKMEN (Mersin) - Sayın Başkanım, anladığım kadarıyla, bir önceki oturumda yarım bıraktığınız söz haklarını tamamlıyorsunuz, doğru mu efendim konuşmamın içeriği açısından?

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Evet.

MEHMET EMİN EKMEN (Mersin) - Teşekkür ediyorum.

Bu vesileyle, İmralı tutanaklarının eksiksiz olarak okunmasının doğru ve sağlıklı olacağına olan inancımı ifade etmek istiyorum.

İmralı ziyaretiyle birlikte alınması gereken siyasal risk alınmış, süreç yönetimi açısından bu adım atılmıştır. Şimdi, 16 sayfa yerine 3 ya da 4 sayfa okutulmak suretiyle yeni bir tartışma yaratmanın sürece bir katkı sağlamayacağı gibi, toplumun aklında da spekülatif gri alanlar bırakma riskinin olduğunu paylaşmak isterim.

Sayın Başkanım, bu Komisyonumuz TBMM İçtüzüğü'ne göre özel komisyon statüsünde ya da bir başka ifadeyle defakto kurulan komisyonlar olarak Başkanlık kararıyla kurulan bir Komisyondur. Ben geriye doğru bu yönde bir tarama yaptığımda uzlaşma komisyonlarının da bu mahiyette olduğunu ama Gazi olaylarını inceleme komisyonu dışında bu mahiyette kurulan herhangi bir

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 54

komisyonun nihai bir rapor vermediğini görmekteyim. Dolayısıyla, bu Komisyonun yazacağı rapora dair usul de tıpkı kendi çalışma usul ve esasları gibi kendi üreteceği bir pratik olacaktır. Birçok parti gerçekten kayda değer bir emekle yapmış oldukları çalışmaları ifade ettiler ama bu raporun metodolojisine dair bir ortaklaşmanın evveliyatla ele alınmasının işimizi kolaylaştıracağını düşünmekteyim. Bu bağlamda, kısa önerilerimi arz etmek istiyorum. Bu raporun girişinde, öncelikle bu meselenin kök sebeplerine dair Türkiye Büyük Millet Meclisinin daha önce yapmış olduğu -benim tespitlerime göre- en az 16 ayrı çalışma ve rapora mutlaka referans verilmelidir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Devam edin, buyurun.

MEHMET EMİN EKMEK (Mersin) - Birer cümleyle de olsa o raporların tarihsel süreklilik ve hafıza açısından kayda alındığı belirlenmelidir.

İkinci olarak, en son, 2013 çözüm sürecinde akıl insanlar heyetinin yazdığı raporlar vardı. Ben Başkanlığınıza bir başvuruda bulunarak bu raporların da Komisyon münderecatına alınmasını talep etmiş idim. Henüz gelip gelmediği, alınıp alınmadığı hususunda bir bilgi sahibi değilim. Bu hususun da kayıt altına alınması ve devletin daha önce yapmış olduğu görüşmeler yoluyla örgütün feshi ya da silahsızlandırılmasına dair hafızaya ilişkin de bir kısa giriş notunun bu raporda yer alması gerektiğini düşünmekteyim. Keza, burada yapmış olduğumuz dinlemelerin de bir özeti bu raporda yer almalıdır. Raporun iki ana çıktısı yani bu sürecin ihtiyaç duyduğu, bir eve dönüş yasasıyla, yine bununla bağlantılı Türk Ceza Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu ve İnfaz Kanunu'nda yapılması gereken düzenlemelerle, sıklıkla ifade edildiği üzere bu meselenin halli sonrasında karşımıza çıkacak, kalıcı barışı temin edecek, kök sebepleri ortadan kaldıracak, yapısal dönüşümü gerçekleştirecek hukuk, adalet, demokrasi ve özgürlük alanındaki idari, yasal ve anayasal tedbirler de mutlaka özel bir başlık içerisinde yer almalıdır ve bu raporun metodolojisinde mümkün mertebe ortaklaşmayı tercih etmeliyiz. Burada yer alan gruplar ve partiler aynı nihai metne imza atmalıdır ama eğer bir şekilde görüş farklılıkları var ise de bunun bir muhalefet şerhi şeklinde değil, ek görüş şeklinde rapora eklenmesine müsaade edilmelidir. Eve dönüş açısından müstakil bir yasayla bu elbette çözülebilir, bu konuda önerilerimizi

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 55

takdim edeceğiz ancak her halükârda yapılacak düzenlemelerin, benzer durumda olan ya da olabilecek sair diğer terör örgütleri için de kapsayıcı bir çerçevede yazılması ve bunun sadece bir örgüt için değil, Türkiye Cumhuriyeti devletinin maruz kaldığı ve kalabileceği benzer sorunları da kapsayacak bir şekilde yazılması ve düzenlenmesi gerektiği açıktır.

Son olarak, her iki kısım açısından da, mademki biz iç cepheyi tahkim etmek üzere bu yola çıktık -Sayın Bahçeli'nin kullandığı ilk cümlelerden biri budur- o zaman iç cepheyi tahrip edecek ayrıştırıcı uygulama farklılıklarından da uzak durmamız gerektiği açıktır diyor, teşekkür ediyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Şık, buyurun.

AHMET ŞIK (İstanbul) - Teşekkür ederim.

Anladığım kadarıyla tutanakların tamamını göremeyeceğiz. O yüzden iki sayfalık bir metnim var, onu okuyacağım hızlıca, vakit kaybetmemek için.

Bu Komisyonun ne yapıp yapmayacağına, neyi amaçladığına dair başından beri bir fikrimiz vardı. Sürecin tarafları konuşmadı, yetkililer konuşmadı, ne varsa iktidara yakın medyaya sızdırılan haberlerden öğrenmek zorunda kaldık. Barışın sadece iktidarın güdümünde ve onun çıkardığı bir proje olmaktan çıkıp toplumsallaşmasını ve kalıcılışmasını nasıl sağlayabiliriz diye Komisyona girdik. Türkiye'nin yüzyıllık meselelerini bu Komisyonun çözeceğine dair zaten bir beklenti içinde değildik ama yine de acaba çizilen bu dar çerçeveyi azıcık genişletebilir miyiz, gasbedilen özgürlüklerine kavuşacakların sayısını artırabilir miyiz diye düşündük. Yapıcı bir tutum benimsedik, eleştirirken bile katkı vermeye çalıştık. Bunca yıllık iktidar pratiğimizin deneyimiyle açıkçası çok umutlu da değildik ve bizi yanıltmadınız.

Türkiye'nin Kürt meselesi kirli sırlarla dolu, yalanlar üzerine kurulu bir inkâr; o inkâra itiraz edip hakkı olanda direnene yaşatılan acılarla dolu, karanlık ve kanlı bir tarihe yayılan kirli sırlarla dolu. Gösterilen ile saklı olan arasında duran, konuşulan ile hiç konuşulmayan, kabul edilen ile inkâr edilen, hakikat ile resmî olan arasında sıkışmış uzun bir tarih ve bugün bir kez daha hakikate değil, resmî olana; saklı olana değil, gösterilene inanmamızı istiyorsunuz. Şeffaflık talep ediyoruz, siz karanlık bir perde çekerek halkın gözlerini bağlama çabasına

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 56

giriyorsunuz. Kürt meselesi gibi tarihsel, derin ve toplumsal bir soruna çözüm aradığını iddia eden Meclis Komisyonu, sadece, yalnızca sürecin içindeki partilerin temsilcilerinden oluşan bir heyeti İmralı'ya gönderip Abdullah Öcalan'la görüştürdü. Şimdi en önemli adımlardan birini yine karanlığa gömmeye çalışıyorsunuz. Bu Komisyon, meseleyi halk bilsin, toplum sürece dâhil olsun, meşruiyet genişlesin ve aslında çözümü halk inşa etsin diye kuruldu. Mecliste halkın oyuyla seçilen milletvekilleri adına bu Komisyon kuruldu. 3 milletvekili adına görüşmeyi yapıyorsunuz ve "Ne konuşulduğunu açıklamayacağız." diyorsunuz. Bu kabul edilemez. Ne konuşuldu bilmiyoruz. Üstüne bir de "Ne konuşulduğunu halktan gizleyelim." diyorsunuz. Sadece halktan değil temsilini üstlendiğiniz Meclisten bile saklıyorsunuz, bahaneniz bile yok çünkü onu da bilmiyoruz. Sadece murat ettiğinize dair bir fikrimiz oluştu, o da Kürt sorununu değil, sorunun silahlı şiddet kısmını çözmüş gibi yapmak, "Türkiye demokratikleşmesin ve elimizde tuttuğumuz sopayla istediğimizi dövebilme imtiyazının sürmesini istiyoruz." diyorsunuz. Siz sadece iktidarınızı pekiştirmek, muhalif sesleri ezmek istiyorsunuz. Bugüne dek attığınız tek bir adım söyleyebiliyor musunuz? Şeffaflığın elzem olduğu bir konuda "Halktan gizleyelim." diyorsunuz. Peki, bu güveni hangi tutumunuzla hak ediyorsunuz? İmralı'ya gidip gitmediğini bile açıklayamayan bir Komisyon üyesinin anlatacaklarına inanmamız için bir neden söylemeniz gerekiyor. Ülkenin geleceğini belirleyecek görüşmeleri kapalı kapılar ardına saklıyorsunuz. Soruyorum size: Hangi barıştan söz ediyorsunuz? Hangi toplumsal güveni tesis ediyorsunuz? Bu mudur demokratik siyaset? Bu mudur çözüm iradesi? Şeffaflıktan korkarak mı barışı inşa edeceksiniz? Halktan gizlenen bir sürecin meşruiyeti olabilir mi? Şeffaflıktan uzak bu tutumun her birimizi yurttaş değil tebaanın bir parçası olarak gören devlet aklı ve o akla uygun çürüyen yargı düzeni arasında güçlü bir bağ var. Süreç başladığından bu yana herkes provokasyon uyarısı yaptı, yapmaya devam ediyor ama tüm provokasyonlar gözümüzün önünde, iktidar temsilcilerinin siyasi gölgesi altında gerçekleşiyor. Bu sürecin en büyük provokatörü bizzat, hukuk normlarının değil iktidarın emirlerinin uygulayıcısı olan yargının kendisidir. Daha dün, MESEM projesi adı altında sermayeye köle yapılan çocukların iş cinayetlerinde katledilmesine itiraz eden, bunu protesto eden 16 genç tutuklandı. Tek yaptıkları anayasal hak olan protestoyu kullanmaktı, "Çocuklar ölmesin." dediler; hepsi bu ve şimdi hapisteler. Selahattin Demirtaş'la ilgili İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 57

kararını uygulamayan, Can Atalay ve Tayfun Kahraman hakkında Anayasa Mahkemesinin açık hükümlerini tanımayan bir yargı düzeni varken hangi sorunu çözebileceksiniz? Gençleri hapse atan bir yargı düzeninden barış mı çıkacak? Uluslararası hukuku tanımayan, kendi anayasasını çiğneyen bir düzenin barış üretmesini mi bekleyeceğiz? Hakkın, haklının, hukukun ve adaletin yanında olmayan bir yargı varlığını sürdürürken çözüm nasıl olacak? Ana muhalefet partisine yolsuzluk kılıfıyla gizlemeye çalıştığınız siyasi operasyonlarla mı sorunu çözeceksiniz? Hukukun işlemediği, şeffaflığın olmadığı yerde toplumsal uzlaşmayı nasıl gerçekleştireceksiniz? Sorunun çözümü demokratikleşmeyken hukuku askıya almış bir devlet ve iktidar barışı inşa edemez. Adaleti yok sayan bir iktidar toplumsal sorunlara kalıcı çözüm üretmez. Kürt meselesine dair hiçbir sorun gizli görüşmelerle, kapatılmış tutanaklarla, baskıyla, sansürle keyfîlikle çözülemez. Çocukların öldüğü gerçeğini söyleyen gençleri hapse atarak hiç çözülemez. Anayasa Mahkemesi ve İHAM kararlarını yok sayarak hiç çözülemez. Sizinki ne barış getirmeye yönelik bir irade ne de sorunu çözmeye yönelik bir niyet. Derdiniz sorun yönetmek, çözüm üretmek değil; statükoyu sürdürmek, bu ülkeye, yurttaşlarına bedel ödetmek pahasına barışı değil kontrolü korumak. Susma, susturma, gizleme savaş yanlısı, otoriter, baskıcı rejimlerin karakteridir. Barış susarak, gizleyerek değil daha çok konuşulunca gelir. Barış gizli kapılar ardında değil halkın gözü önünde inşa edilir. Bu yüzden görüşme tutanaklarını açıklayın. Yargıyı bağımsızlaştırın, Anayasa'ya uyun, halka hesap verin. Hesap verilebilirlik olmadan meşruiyet olmaz, şeffaflık olmadan çözüm olmaz çünkü bu ülke korkunun değil adaletin hüküm sürdüğü bir geleceğe layıktır ve Türkiye İşçi Partisi olarak eğer tutanakların özeti verilecekse bu oturumdan çekildiğimizi de ilan ediyorum buradan.

Teşekkürler.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Evet, son sözü Sayın Tanrıkulu'ya veriyoruz.

Buyurun.

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Diyarbakır) - Başkanım, ben de teşekkür ediyorum.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 58

Şöyle bir şey söylemek zorundayım. Söylemezsem yarın öbür gün diyecekler: "Burada oturup da bir şey söylemedi." Bu konuda bu kadar çaba sarf etmiş, emek vermiş birisi olarak söylüyorum.

Siz büyük bir riske konuşmanızın başında dikkat çektiniz. Dediniz ki: "En zor zamana geldik." Evet, şimdi tam en zor zaman ve en zor kararları vermek durumunda olan da sizsiniz yani sonuçta Komisyonun Başkanı olarak. Hani bugüne kadar yapıcı bir biçimde ilerledik gerçekten ama iki konu var şimdi önümüzde duran. Bir, bu İmralı görüşmelerinin tutanakları meselesi. Eğer bugün o tutanakların sadece özeti okunursa bundan sonraki süreç bakımından tümüyle şu olacak: "Biz dememiş miydik? Bakın, kapalı kapılar ardında ilerliyor. Mutlaka bir pazarlık yapılmıştır. Dolayısıyla bu da toplumdan gizleniyor." Yani barış karşıtlarının eline büyük bir malzeme verilmiş olacak yani bugüne kadar yaptığımız bütün bu çalışmalar da onun gölgesinde kalacak. Bu doğru bir yöntem değil. Dolayısıyla bugüne kadar yaptıklarımızı bir kararla silip atmak bu Komisyona destek vermiş siyasi partilerin çalışmalarına gerçekten de büyük gölge düşürür. Dolayısıyla doğru değil yani. Ben inanıyorum, orada büyük ölçüde, yapıcı bir biçimde bu sorunla ilgili olarak görüşmeler yapılmıştır. Yani belki toplumun bir kısmının kabul etmediği, bu sürecin geldiği zaman bakımından kabul etmediği bazı görüşler olabilir karşılıklı ama onu da bilmek hem Komisyon üyeleri olarak bizim, siyasi partilerin hakkı hem de toplumun hakkı yani özet tutanak yayınlanması bundan sonraki süreç bakımından doğru olmaz.

HÜSEYİN YAYMAN (Hatay) - Keşke gelseydiniz.

MEHMET ŞAHİN (Kahramanmaraş) - Keşke gitseydiniz.

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Diyarbakır) - Ya, değerli arkadaş, ne alakası var?

OKAN KONURALP (Ankara) - Ne alakası var?

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Diyarbakır) - Bakın, böyle, bu düzeysizliği kabul etmiyorum.

MEHMET ŞAHİN (Kahramanmaraş) - Söylediğiniz bu sözü iade ediyorum. Keşke gitseydiniz.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 59

OKAN KONURALP (Ankara) - Sen karar veremezsin benim nereye gideceğime, oradan atlama.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Evet, arkadaşlar...

OKAN KONURALP (Ankara) - Sen mi karar vereceksin nereye gideceğime?

MEHMET ŞAHİN (Kahramanmaraş) - "Sen" demeyeceksin, "siz" diyeceksiniz.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Evet, arkadaşlar...

Sezgin Bey, sözlerinizi...

(Gürültüler)

MEHMET ŞAHİN (Kahramanmaraş) - "Sen" deme.

OKAN KONURALP (Ankara) - Ya ne olacak... Bırak Allah aşkına!

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sezgin Bey, tamamlayın lütfen, lütfen tamamlayın.

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Diyarbakır) - Değerli arkadaşlar, bakın, eğer bu Komisyon bu tartışmayı bu şekilde yürütecekse bugüne kadar yaptığımız emeğe de yazık gerçekten. Ayıp ya, gerçekten! Bu, düzeysizliğin dibi yani aynı zamanda. Burada Komisyonun aldığı...

MEHMET ŞAHİN (Kahramanmaraş) - Düzeysizlik sizin diliniz!

ŞENGÜL KARSLI (İstanbul) - Siz söyleyince her şey düzeyli, biz söyleyince...

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Diyarbakır) - Ya, lütfen ya! Gerçekten böyle bir şey olmaz, gerçekten yani.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Arkadaşlar, müsaade eder misiniz.

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Diyarbakır) - Eğer tartışma düzeyi bu Komisyon bakımından bu noktaya gelmişse... Ben bir görüş ortaya koyuyorum, kimseyi de kırmadım konuşmamda.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 60

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Buyurun, tamamlayın.

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Diyarbakır) - Bir görüş ortaya koyuyorum. Evet, tartışma düzeyi bu noktaya gelmişse bu Komisyonunda, o zaman dışarıyı düşünün en azından bu konu bakımından. Yani dolayısıyla bu sürece karşı olanları haklı çıkaracak bir düzey bu Komisyonun hakkı değil gerçekten. Bugüne kadar da yapıcı davrandık. Bir yöntem konusunda, usul konusunda farklı düşünebiliriz, farklı kararlar alınmış olabilir ama düzeyin bu noktaya gelmesini ben kabul etmiyorum, bunu ifade etmiş olayım.

İkinci olarak, efendim, biraz önce, bakın, siyasi partiler hazırladıkları raporların çerçevesini burada sundular.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Tamamlayın lütfen.

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Diyarbakır) - Dikkatle takip ettim, notlarımı aldım; siz de dikkatle takip etmişsinizdir, arkadaşlarımız da. Siyasi partiler arasında başlangıçta var olan görüş ayrılıkları ve yaklaşım farklılıkları şimdi bu çerçeve raporlara da yansıdı en azından. Sonuçta, hani bunlar nasıl bir araya gelecek, nasıl ortaklaşacağız? Bu temel konularda siyasi yaklaşımları ortaklaştıramazsak eğer -sonuçta- bu kadar -18- oturum, bu kadar çalışma, bu kadar beklenti boşa çıkmış olur. Dolayısıyla onları giderecek bir yöntemin de Komisyon tarafından görüşülmesi lazım. Belki bir alt komisyon kurulur, öncelikler saptanır, o öncelikler konusunda bir zaman dilimi önümüze konulur yani bunların da yapılması lazım. Yoksa hani "Biz dinledik, herkes raporunu verdi. Komisyon da bir rapor yazdı. Tak sepeti koluna, herkes kendi yoluna..." Biz bunun için toplanmadık burada, bu kadar emek de bunun için vermedik gerçekten de yani olmaması lazım böyle bir şeyin.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Peki.

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Diyarbakır) - Bizden beklentileri, Komisyondan beklentileri bu değil diye düşünüyorum.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 61

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Tamamlayın, buyurun.

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Diyarbakır) - Arkadaşların bu tutumunu bir kez daha kınıyorum, kınadığımın da kayıtlara geçmesini istiyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Değerli arkadaşlar, çok teşekkür ediyorum.

Komisyon raporlarıyla ilgili olarak burada grubu bulunan 5 partinin de temsilcileri ana başlıklarını gayet açık bir şekilde ifade ettiler. Ben bundan dolayı teşekkür ediyorum. Öyle anlaşıyor ki 30 sayfa, 50 sayfa, 100 sayfa rapor hazırlayan partilerimiz var. Tabii ki bu raporların hepsinden istifade edilecek ama ittifak edilecek konuları tespit etmek bakımından herhâlde her partiden bir arkadaşımızla birlikte bunun usulünü buluruz, yöntemini buluruz. Detaylı ve titiz bir çalışma yapmaya gerek var.

TURAN TAŞKIN ÖZER (İstanbul) - Başkanım, çok kısa... O siyasi partilerden size gelen raporlar diğer siyasi partilerle de paylaşılacak mı?

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Olabilir yani eğer siz bir mahzur görmüyorsanız... Tekrar söylüyorum...

İSKENDER BAYHAN (İstanbul) - Paylaşılmalı Başkan.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Eyvallah... Bana Komisyonun kurulduğu günden itibaren gelen bir sayfa bile olsa, hangi bilgi varsa bunların hepsini biz Genel Sekreterlikte saklıyoruz. Burada muazzam bir arşiv oluştu aynı zamanda. Dileyen partiler birbirlerinin raporlarını, rapor önerilerini de rahatlıkla alabilirler. Burada, tabii, epey bir mesai verdik. Zaman zaman böyle tartışabiliriz aramızda ama ben ümitvarım. Bu rapor hazırlama konusunda da tabii ki herkesin istediği yüzde yüz olmayacaktır ama sonuçta toplumun geniş kesimlerinin de takdir edeceği bir raporun ortaya çıkacağına inanıyorum. Biraz mesai harcamamız gerekecek.

AHMET ŞIK (İstanbul) - Grubu olmayan partiler de yapacak mı Başkan?

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Tabii, tabii... Mesela, tek başına, burada 51 milletvekili arkadaşımız, hepsi, isterse kendi raporunu da verebilir,

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 62

sadece partileri değil.

AHMET ŞIK (İstanbul) - Hayır, ondan bahsetmiyorum, raporlar neye göre sunulacak dediniz? Bugüne kadar grubu olmayan partileri herhangi bir karar mekanizmasının içine katmadığınız için...

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Olabilir yani onu konuşuruz, arkadaşlarla oturur...

AHMET ŞIK (İstanbul) - Yani sonuçta 6 tane parti var grubu bulunmayan, sizin söylediğiniz...

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Eyvallah, yöntemini buluruz, müzakere ederiz, onları beraber tartışırız.

Değerli arkadaşlar, şimdi ikinci konumuza geçiyoruz.

Öncelikle, arkadaşlarımızdan şunu istirham ediyorum: Burada herhangi bir şekilde İmralı görüşmesiyle ilgili en ufak bir şey gizlenmiyor, örtülmüyor, kapatılmıyor. Bir yarım saat sabrederseniz, burada o görüşmedeki temel siyasi fikirler konuşulduktan ve katılan 3 arkadaşımızdan isteyenler de burada ilave yaparlarsa o zaman göreceksiniz ki bu endişelerinizin hiçbirinin yeri yoktur, yersiz endişelerdir. Bazen sözü biz üretiyoruz, sonra ürettiğimiz o sözün peşinden gidiyoruz ve hakikaten bu böyleymiş zannediyoruz. Yani burada, hatırlarsanız, ilk oturumda "Millî İstihbarat Teşkilatı kapalı oturumda konuşsun." dendiği zaman bazı arkadaşlarımız "Hayır, olmaz, böyle şey mi olur, halktan ne gizliyoruz?" dediler, aynı arkadaşlarımız o oturumdan sonra niye kapalı olduğunu anladılar. Bizim iki üç oturumumuzun dışında hiçbir bilgi, Komisyondaki hiçbir tartışma bir şekilde örtülmedi, İmralı ziyaretiyle ilgili de örtülmedi. Ancak şunu söyleyeyim: İmralı ziyareti meselenin aslıymış, esasıymış gibi de yaklaşmamak lazım. Önemlidir, fevkalade önemli bir noktaydı; Komisyon risk aldı, bu sürece katılan, destek veren partiler risk aldı. Dolayısıyla, burada bir görüşme gerçekleşti ve onun sonuçları var. Şimdi, bu genel siyasi sonuçlarını, siyasi konuları burada paylaşacağız ve ondan sonra da daha öncesinde olduğu gibi hiçbir kişinin sözü hakkında tartışmadık, bu konuyu da tartışmayacağız

Sayın Ahmet Bozkurt Bey Genel Sekreter Yardımcımız.

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 63

Buyurun.

TBMM GENEL SEKRETER YARDIMCISI AHMET BOZKURT - "Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonunun 21 Kasım 2025 tarihli 18'inci Toplantısında Komisyonda temsil edilen 5 siyasi parti grubundan birer üyeden oluşacak bir heyetin İmralı Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumuna gitmesi hususunda oylama yapılmış ve Komisyonumuzun nitelikli çoğunluğuyla karar alınmıştır. CHP ve YENİ YOL Partisi grupları heyete üye bildirmemiştir.

Bu kapsamda, isimleri bildirilen Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu üyeleri; Hüseyin Yayman, Feti Yıldız ve Gülüstan Kılıç Koçyiğit, 24 Kasım 2025 Pazartesi günü, Adalet Bakanlığından alınan izin çerçevesinde İmralı Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumuna Abdullah Öcalan'ın beyanlarını almak amacıyla gitmiştir.

Bu görüşmede, Abdullah Öcalan, öncelikle, yüz yıllık Türk-Kürt ilişkisi sistematiğine Sayın Devlet Bahçeli'nin sözleriyle büyük katkı sağladığını, kendisinin cumhuriyet tarihinde ender görülen bir cesaret sergilediğini ve kendisine şükran duyduğunu ifade etmiş, yine bu süreçte gösterdiği cesaret için Sayın Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a şükran ve teşekkürlerini beyan etmiştir.

Abdullah Öcalan, sürecin başından beri verdiği tüm sözlerin arkasında olduğunu, koşullar elverirse teorik ve pratik imkânlarının bunu gerçekleştirmeye müsait olduğunu ifade etmiştir. Uzun bir şekilde tarihsel arka planı anlatmış ve Ziya Gökalp'a referans vererek Türk-Kürt kardeşliğinin önemine vurgu yapmıştır.

Abdullah Öcalan, silahlı yöntemden ayrıldığını, siyasi yöntemi benimsediğini, 27 Şubat 2025 tarihinde yapmış olduğu çağrı çerçevesinde bütün yapıların, PKK'nın tüm bileşenlerinin, örgütsel varlıklarının dağıtılmasının ve silahlarını bırakmasının ilanının toplum tarafından iyi karşılandığını, halkın bu gelişmeyi takip ettiğini, kendisinin Suriye ve Irak'ta da etkili olduğunu ifade etmiştir.

Bu noktada, Feti Yıldız, Abdullah Öcalan'ın mahkûm olduğu davada şehit ailelerinin avukatı olarak kendisinin bulunduğunu hatırlatması üzerine, Abdullah Öcalan 'Ben Devlet Bey'in el sıkmasıyla başlayan süreç içinde verdiğim tüm

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 64

sözlerin arkasındayım.' demiştir.

Hüseyin Yayman'ın buraya şehit ailelerinin hassasiyetiyle gelindiğini belirtmesi üzerine ise Abdullah Öcalan, her asker kaybının kendisi için trajedi olduğunu, asla sevinmediğini, bu gençlerin böyle ölmemesi gerektiğini söylemiş, 'Türkiye'de ve bölgede kesinlikle çözüme ulaşmalıyız.' diye cevaplamış ve TUSAŞ eylemine üzüldüğünü belirtmiştir.

Kendisine 'Lozan ve 1924 Anayasası öncesi döneme ait dilin kullanılması süreci zehirliyor.' denmiştir, yine devamla 'En son Zap bölgesi boşaltılırken örgüt mensuplarının elinde silah olması kamuoyunda infial yaratmış, bu konuda yapılan çağrıya PKK'nın tam uymadığı görülüyor.' denilmiş, Suriye'de SDG'nin 10 Mart mutabakatına uymasının elzem olduğu, Suriye konusunda kendisinin yeni bir açıklama yapması gerektiği söylenmiştir.

Bu devletin hepimizin devleti olduğu, 'Silahı bırakın.' derken PKK'nın tüm bileşenlerini kapsadığı, PKK'nın Irak'tan çektiği güçlerini Suriye'ye gönderdiği yönünde gözlemler olduğu, bu durumun daha önceki açıklamalarla çelişki yarattığının kendisine söylenmesi üzerine Abdullah Öcalan, PKK'nın sadece eldeki silahları değil, zihinsel olarak da silahları bırakması gerektiğini ifade etmiştir.

Devamında, iki halk arasında tarihsel bir kardeşlik bulunduğunu söylemesi üzerine; Feti Yıldız, şehit haberleri geldiği dönemde bile kimsenin gidip bir Kürt komşusunun camını kırmadığını, bu kadar acıya rağmen Türk-Kürt düşmanlığının hiçbir zaman oluşmadığını belirtmiştir. Bunun üzerine, Abdullah Öcalan, kendisinin şehit ailelerine saygıyla baktığını, acılarının ne kadar büyük olduğunu bildiğini beyan etmiş, Devlet Bahçeli'nin konuşmasında hatırlattığı 'Ben devlete hizmet etmeye hazırım.' sözünü hatırlatıp 'Buyur.' demesine karşılık olarak sözlerinin arkasında olduğunu, koşullar elverirse ve iletişim imkânı artırılırsa teorik ve pratik imkânlarının bunu gerçekleştirmeye müsait olduğunu yenilemiştir.

27 Şubat açıklamasına yönelik olarak süreçte geçen bir yılı başarılı gördüğünü, bu dönemde hiç şehit verilmediğini, çatışma çıkmadığını ifade etmiş; böylelikle büyük bir politik açılımın sağlandığını, bu kapsamda kamuoyunda olan desteğin arttığını, ilerleyen süreçte kamuoyunun aklında olan bazı soru

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 65

işaretlerinin giderileceğini de düşündüğünü söylemiştir.

Tarihsel gerçekliği bilen bir heyet olarak terörsüz Türkiye gerçekleşecekse Türkiye'nin pratik ve somut adımları bekliyor olduğunun söylenmesi üzerine, Abdullah Öcalan pozitif hamleler ve adımlar peşinde olduğunu ifade etmiştir. Somut adımlar konusunda bir direnç bulunduğunu çünkü örgütün merkezinin Kandil'den Suriye sahasına taşınmasının sorunu çözmediğinin ifade edilmesi üzerine, kendisinin örgütün lideri olarak her saha için kesin talimat vermesi gerektiğini, bu adımlar gerçekleştiğinde yeni bir iklimin oluşacağını ifade etmiştir. Abdullah Öcalan, ayrıca, 'Bu soruyu defaatle sordunuz.' diyerek sözlerinin arkasında olduğunu, sürecin başarıya ulaşması için tüm gayretini ortaya koyduğunu, imkânlar ölçüsünde de gayret göstermeye devam edeceğini ifade etmiştir. 27 Şubat çağrısında ayrı devlet olmadığının, federasyon olmadığının, idari özerklik olmadığının, kültüralist çözümler olmadığının hatırlatılması üzerine, Abdullah Öcalan 'Evet, öyle.' diyerek onaylamıştır.

Hüseyin Yayman tarafından Suriye konusunda sorulan sorulara, SDG'nin 10 Martta anlaşma yaptığı, anlaşmanın 8 madde olduğu, bunları esas aldıklarını, Suriye başta olmak üzere bölgedeki İsrail'in hamlelerine karşı çok dikkatli olunması gerektiğini, Suriye için üniter yapı ve yerel demokrasi benimsediğini söylemiş; yerel savunma gücünün olup olmayacağı sorusuna cevap olarak 'Savunma gücü yok, asayiş kapsamında güçler yani polis gibi.' cevabını vermiştir.

Bu coğrafyada Türksüz Kürt, Kürtsüz Türk yaşayamayacağını belirterek uzun bir tarihsel anlatımda bulunmuş ve Sultan Sencer'e referansla bu birlikteliğin tarihsel önemine vurgu yapmıştır. Reel sosyalizm düşüncesini 1995'ten beri terk ettiğini, zihinsel dönüşümün sancılı bir süreç olduğunu, normalde PKK'yı 1993'te feshetmesi gerektiğini söylemiş ancak her seferinde bir elin bu girişimini sabote ettiğini ifade etmiştir. Bu sabotaj sürecini darbe mekaniği olarak tanımlamış, 1993'ten günümüze Turgut Özal, Süleyman Demirel, Necmettin Erbakan'la dolaylı görüşmelerin nihayete erememesinde de bu darbe mekaniğinin etkisinin olduğunu belirtmiştir.

'Ferhat Abdi Şahin'i tanıyor musunuz, talimatınızı dinler mi?' sorusuna cevap olarak; Abdullah Öcalan, kendisine yakın kişilerden biri olduğunu, kendisine bağlı olduğunu söylemiştir. Kendisine Türkiye için hiçbir zaman

T B M M
Tutanak Hizmetleri Başkanlığı
İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 04/12/2025

Sayfa: 66

gerçekleşmeyecek iddialarda bulunmanın süreci sabote etmek olacağını, buna dikkat etmek gerektiğini belirten ifadelerde bulunulmuştur.

Gülüstan Kılıç Koçyiğit'in 'Sizi çok sağlıklı ve zinde gördüm. Kadın hareketiyle ilgili söyleyeceğiniz hususlar var mıdır?' diye sorması üzerine Abdullah Öcalan selamlarını iletmiş ve görüşme tamamlanmıştır."

Arz ederim.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Değerli arkadaşlar, 3 arkadaşımız...

Feti Bey, söz istemiyorsunuz...

FETİ YILDIZ (İstanbul) - Ben söz istemiyorum efendim. Her şey açık, arkadaşlar dinledi yani çok açık, net. Tartışmanın âlemi yok.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Tamam, peki. Çok çok teşekkür ediyorum.

FETİ YILDIZ (İstanbul) - Tekrar ediyorum, şu saatten sonra söyledikleriniz, her şey bir tekrardan ibaret olur ki gerek yok.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Spekülasyon olacak. Doğru.

Peki, toplantıyı kapatıyorum.

Kapanma Saati: 18.31